

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Barnbarns betydelse för mor- och farföräldrars livskvalitet.

– En kvantitativ studie om hur mor- och farföräldrar uppskattar sin livskvalitet om det föreligger en problematik med umgänget med barnbarnen

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Caterina Fathers och Caroline Stråle Svensson

Handledare: Björn Gustafsson och Siv Hansson

ABSTRACT

Titel: *”Barnbarns betydelse för mor- och farföräldrars livskvalitet.”*

– En kvantitativ studie om hur mor- och farföräldrar uppskattar sin livskvalitet om det föreligger en problematik med umgänget med barnbarnen

Författare: Caterina Fathers och Caroline Stråle Svensson

Nyckelord: livskvalitet, mor- och farföräldrar, umgänge, barnbarn

Syftet för vår uppsats är att undersöka om hur mor- och farföräldrarnas livskvalitet påverkas av att inte ha ett väl fungerande umgänge med sina barnbarn.

Kontakt togs med föreningen “Forum för mor- och farföräldrar” (FMF) där många av medlemmarna har en problematik med umgänget med sina barnbarn. För att inte bli begränsade till ett fåtals berättelser använder vi oss av en kvantitativ metod i form av ett enkätformulär med kryssfrågor. I denna ombeds de svarande att kryssa i det svar som passar bäst in på deras nuvarande situation. Svaren från de enligt oss mest intressanta frågorna analyseras med varandra i sökande efter statistiskt signifikanta samband

Vårt resultat visar att frågorna var för sig indikerar att majoriteten av medlemmarna har en nedsatt livskvalitet och upplever att sänkningen har samband med umgänget med barnbarnen. Denna problematik är något som de ofta tänker på och som påverkar deras tillvaro. När vi analyserar svaren med varandra visar resultatet att det inte finns några statistiskt signifikanta samband mellan variablerna. Genom att skärskåda våra livskvalitetsteorier försöker vi förstå varför våra resultat är differentierade.

Innehållsförteckning

Förord.....	1
1. Inledning.....	2
1.1 Bakgrund.....	2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	3
1.3 Tidigare forskning.....	3
2. Metod.....	5
2.1 Inledning.....	5
2.2 Enkätkonstruktion.....	5
2.2.1 Undersökningsurval.....	6
2.2.2 Genomförande.....	7
2.3 Praktiska hinder.....	8
2.4 Tillvägagångssätt vid hantering.....	8
2.5 Etiska överväganden.....	9
2.6 Generaliserbarhet och validitet.....	10
3. Teori.....	12
3.1 Teoretiska perspektiv på livskvalitet.....	12
3.2 Hedonismen.....	13
3.3 Önskeuppfyllelseteorin.....	14
3.4 Den objektivismiska pluralismen.....	15
3.5 Maslows behovstrappa.....	16
3.6 Livskvalitet enligt Lars Tornstam.....	17
3.7 Siri Naess teori om "Quality of Life".....	18
4. Resultat och Analys.....	19
4.1 Inledning.....	19
4.2 Andra allmänna eventuella faktorerers påverkan på respondenternas livskvalitet.....	20
4.3 Relationers inverkan på respondenternas livskvalitet.....	21
4.4 Hur umgänget med barnbarn påverkar respondenternas livskvalitet.....	23
4.5 Respondenternas egen uppskattning av sin livskvalitet.....	25
4.6 Myndighetskontakter påverkan på respondenternas livskvalitet.....	27
4.7 Hur kontakten med andra med samma problematik kan påverka respondenternas livskvalitet.....	29
4.8 Resultat och analys utifrån korstabeller med inriktning på hur livskvaliteten uppskattas.....	30
4.8.1 Korstabell 1.....	31
4.8.2 Korstabell 2.....	33
4.8.3 Korstabell 3.....	34
4.8.4 Korstabell 4.....	35
4.8.5 Korstabell 5.....	36
4.8.6 Korstabell 6.....	37
5. Slutdiskussion.....	39
Referenser.....	41

Bilagor

Bilaga 1. Enkätformulär.....	43
Bilaga 2. Följebrev från styrelseordförande Richard Lemón, föreningen ”Forum för mor- och farföräldrar”.....	51
Bilaga 3. Vårt följebrev.....	52

Förord

Vi vill tacka Richard och Elsie Lemón i föreningen “Forum för mor- och farföräldrar” för deras engagemang i vår uppsats. Utan denna kontakt samt medlemmarnas deltagande hade vi inte kunnat genomföra vår studie. Det gläder oss att vi fick in så många enkäter att ha som underlag i vår undersökning. Många utav respondenterna ville inte vara anonyma och ville gärna dela med sig av sina historier kring sin situation med sina barnbarn, men vi har varit tvungna att begränsa oss till de svar som enkäten gett oss för att kunna ge ett rättvist resultat. Vi vill tacka alla de som tagit sig tid och besvarat enkäten.

Vi vill också tacka vår handledare Siv Hansson som hjälpt och stött oss längs med skrivandet samt Björn Gustafsson som gett oss kloka råd vid enkätformuleringen och hanteringen av resultatet.

Vi vill även tacka respektive familjer för stöd och marktjänst under arbetets gång.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Föreningen "Forum för mor- och farföräldrar" bildades 1996 av psykologen Lillian Gottfarb. Lillian Gottfarb har tidigare arbetat på PBU, Psykiatri Barn och Ungdom, där hon märkte vilken skada avbrutna relationer kan göra. Det var dock först efter Lillian Gottfarb medverkat i radioprogrammet "Familjeliv" hon fick idén att starta en förening. Till programmet kom ofta brev som beskrev problematiken med mor- och farföräldrar som inte fick träffa sina barnbarn.

Lillian Gottfarb anser att det bakom en konflikt av det här slaget nästan alltid finns problem mellan mor- eller farföräldern och det egna vuxna barnet, eller barnets partner. Det som händer är att barnbarnen blir indragna i konflikten utan att de har någon del i den.¹

Från början var föreningen mest ett sätt för mor- och farföräldrar med liknande problematik att mötas och utbyta erfarenheter. Bland annat hade de, och har fortfarande samtalsgrupper. "Forum för mor- och farföräldrar" har utvecklats vidare och är numera även ett verktyg för opinionsbildande. Bland annat har justitiedepartementet mottagit ett antal skrivelser som påtalar barnbarns rättighet att träffa sina mor- och farföräldrar.²

Medlemmarna har oftast erfarenhet av problematiken att inte få träffa sina barnbarn, antingen självupplevt eller genom en närstående, men det finns även stödmedlemmar i föreningen som inte har erfarenheten av denna problematik.³

Föreningen har ett hundratal medlemmar över hela landet, men de flesta finns i Stockholm.

Medlemskapet kostar 250 kronor per år och föreningen har medlemsmöten två gånger per år. Det finns också en styrelse som har möte ungefär var sjätte vecka.⁴

Forumet drev länge ett arbete för att få genom en ny vårdnadsproposition som stärker mor- och farföräldrarnas rätt att få umgänge med sina barnbarn.

Den 16 mars 2006 antog riksdagen regeringens en ny vårdnadsproposition.⁵ Den ger mor- och farföräldrarna en något stärkt ställning.

Den 1 juli 2006 resulterade vårdnadspropositionen ett tillägg till Föräldrabalken.⁶ Numera står det skrivet i Föräldrabalken:

6 KAP § 15 a 2 stycket

På talan av socialnämnden får rätten besluta om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder. Vid bedömningen om en sådan talan skall föras fram skall socialnämnden särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina morföräldrar och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära.⁷

---

¹ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=531&a=535176>

² <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=531&a=240421&maNo=0>

³ Vejde, Olle (2007) "Minilagbok för pensionärer", Morgongåva, Olle Vejde Förlag

⁴ Samtal med Lemón, Rickard, styrelseordförande i föreningen "Forum för mor- och farföräldrar"

⁵ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=531&a=535176>

⁶ Gregor, Torkel (2007) *Sveriges rikes lag*, Stockholm, Norstedts förlag AB

⁷ Ibid.

Dock är det endast socialnämnden som har rätten att driva ärenden till tingsrätten, mor- och farföräldrarna får ännu inte själva driva ett ärende. Det är väldigt ovanligt att socialnämnden tar upp dessa fall och driver det vidare till tingsrätten.⁸ Forum för mor- och farföräldrar är dock inte nöjd med detta då de anser att mor- och farföräldrarna fortfarande möter motstånd av socialnämnden. Detta vill forumet förändra.⁹

När vi tog kontakt med föreningen var vi i första hand intresserade av att göra en undersökning om i fall den nya lagändringen från 1 juli 2006 fungerar i praktiken. Det visade sig vara svårt att få fram information hur det fungerar i praktiken då det är så få fall som tagits upp i socialnämnden och arbetet med att hitta de socialnämnder runt om i Sverige som praktiserat denna problematik är svår och tidskrävande att finna. Vi beslutar oss därmed för att vända oss till dem som den nya lagändringen riktade sig till, det vill säga mor- och farföräldrarna. Genom samtal med representanter i föreningen tyckte vi oss uppfatta att mor- och farföräldrarna situation, att genom att ha en problematik med umgänget till barnbarnen samt att inte kunna föra sin egen talan i frågan, påverkade hela deras livssituation negativt.¹⁰ Vi vill med undersökningen försöka få en helhetsbild av deras livssituation, med inriktning på hur deras livskvalitet påverkas.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att belysa situationen för mor- och farföräldrar som inte får träffa sina barnbarn i den utsträckningen som de önskar. Vi vill i vår undersökning få svar på hur mor- och farföräldrarnas livskvalitet påverkas av denna situation. Utifrån syftet ställs följande frågeställningar:

Hur påverkas mor- och farföräldrarnas livskvalitet om det finns problematik med umgänget med sitt/sina barnbarn?

Hur påverkar mor- och farföräldrars eventuella kontakter med myndigheter, angående barnbarnen, deras livskvalitet?

Hur påverkar det eventuella stödet mor- och farföräldrarnas möjligtvis får från "Forum för mor- och farföräldrarna" deras livskvalitet?

1.3 Tidigare forskning

1996 gjorde Agneta Grimby, psykolog vid Sahlgrenska sjukhuset, en undersökning vid namn "Livshändelser och livskvalitet bland äldre". I boken "Åldrandets villkor" (2001) av Agneta och Gunnar Grimby beskriver hon det resultat hon kom fram till i denna studie. Den visade att det som äldre personer klassade som de värsta, negativa livshändelser var skilsmässor hos deras vuxna barn. Det kom till och med högre än förlust av maka eller make, som annars hör till de allra mest stressande livshändelser. Enligt respondenterna var dock det allra mest svåra och sorgsamma att inte få tillåtelse

---

⁸ Vejde, Olle (2007) "Minilagbok för pensionärer", Morgongåva, Olle Vejde Förlag

⁹ Samtal med Lemón, Rickard, styrelseordförande i föreningen "Forum för mor- och farföräldrar"

¹⁰ Ibid.

att träffa sina barnbarn.¹¹ Undersökningen säger dock inget om hur mor- och farföräldrarnas livskvalitet påverkas av att inte få tillstånd att träffa sina barnbarn.

För att ta reda på vad det finns för mer forskning i vårt ämne valde vi att söka på Internet. Sökning gjordes på www.google.se på några utvalda ord som vår uppsats baseras på. Resultatet blev:

1. *Morföräldrar farföräldrar umgänge* gav 397 stycken träffar
2. *Morföräldrar farföräldrar livskvalitet* gav 144 stycken träffar
3. *Morföräldrar farföräldrar umgänge livskvalitet* gav 38 stycken träffar
4. *"Forum för mor- och farföräldrar"* 36 stycken träffar¹²

När vi läste genom de förslag som sökmotorns träffar gav märkte vi att de flesta träffar var från artiklar eller avhandlingar eller dylikt som inte berörde vårt ämne, utan endast hade med sökorden. Vi sökte även på www.scholar.google.com och sökte på ordet *"Quality of life+ elderly"* och fick då hela 439 000 stycken träffar. När ordvalet istället blev *"Quality of life grandparents"* blev det 32 300 stycken träffar. Problemet med dessa träffar är vid närmare granskning på flera slumpvis utvalda träffar visade sig ha samma problem som tidigare sökningar; träffarna saknade eller hade lite relevans till vår studie. En visade hur viktig relationen mellan mor-och farföräldrarna och barnbarnet är.¹³ Livskvaliteten tycks vara ett väl utforskat ämne och däribland hur de äldre uppfattar sin livskvalitet.

Vi sökte även via andra sökmotorer för forskning. En utav dem var www.aldrecentrum.se och hittade under rapporten *"De äldres sociala situation"* hur relationen till barnen påverkar de äldres situation och att kontakten med barnen består genom hela livet, medan kontakten med vänner och bekanta tycks avta. Här tas det även upp andra faktorer som påverkar de äldres situation såsom utbildning, hälsa, ekonomi och ekonomi.¹⁴ Dessa faktorer efterfrågas i vår studie då de påverkar livskvaliteten. En annan studie tar upp liknande problem och tar då även upp funktionsförmåga hos de äldre.¹⁵ Ingen utav den forskning som sökmotorerna hänvisade oss till tog upp den problematiken specifikt hur mor- och farföräldrar som har umgängesproblematik med sina barnbarn upplever sin situation. Det som tas upp är det positiva med att ha många i sin omgivning runt omkring sig, däribland barnbarnen.¹⁶

Även om det inte hittades något som riktigt passade in i vår studie ansåg vi att detta gjorde oss mer intresserade av att genomföra den. Vi är väldigt tacksamma att medlemmarna i föreningen "Forum för mor- och farföräldrar" ställde upp och besvarade enkäten och därmed kunde vår studie genomföras.

---

¹¹ Grimby, Agneta/Grimby, Gunnar(2001): *Åldrandets villkor*. Lund: Studen

¹² www.google.se 070904

¹³ www.scholar.google.com 070904

¹⁴ <http://www.aldrecentrum.se/upload/Halsa/pdf/kapitel8%20i%20Social%20rapport%202006.pdf>

¹⁵ Fagerström, Cecilia (2007) *"Life Satisfaction and feeling hindered by health problems at 60 years and above"*
Publisher: Department of Health Sciences, Faculty of Medicine, Lund University, Sweden

¹⁶ (The Grandparent/Grandchild Relationship: Family Resource in an Era of Voluntary Bonds
Chrystal C. Ramirez Barranti *Family Relations*, Vol. 34, No. 3 (Jul., 1985), pp. 343-352
doi:10.2307/583572

2. Metod

2.1 Inledning

Vi vill i vår C-uppsats undersöka hur mor- och farföräldrarnas livskvalitet påverkas om det föreligger en problematik med umgänget med sina barnbarn? Vi vill även ta reda på om dessa mor- och farföräldrar har en sänkt livskvalitet, samt hur vanligt är de upplever att de har en sänkt livskvalitet. För att inte bli begränsad till ett fåtals berättelser bestämde vi oss för att använda en kvantitativ metod. Denna metod passade denna undersökning bäst för att få ett större underlag och för att kunna tolka och analysera resultaten utifrån förkryssade svarsalternativ.¹⁷

En *kvantitativ* frågeställnings uppgift är att ta fram en modell där sambandet mellan beroende och oberoende variabler förklaras. Med dessa analyseras resultaten med varandra och man drar en slutsats i analysen beroende på resultatet.¹⁸

En *kvalitativ* metod är däremot speciellt användbar om man vill studera jämlikhet, rasism eller utvärdera en effekt av något. Kvalitativ metod ger en unik chans att studera skillnader mellan olika grupper, eller människor i en speciellt utsatt situation.¹⁹

Mor- och farföräldrar som inte får träffa sina barnbarn är en sådan utsatt grupp, men svårigheten om vi hade valt att genomföra studien med en kvalitativ metod hade varit att enbart ett fåtal hade kunnat intervjuas och att det skulle vara svårt att hitta ett bra undersökningsurval att jämföra med. Föreningens medlemmar är också utspridda över hela Sverige, vilket skulle kräva att vi gjorde intervjuerna i telefon. Då varje medlem har olika orsaker till varför de är med i föreningen bestämdes det att det bästa vore om så många som möjligt skulle vara med i vår undersökning då flera får komma till tals och därmed belysa denna grupps livssituation bättre än om vi hade valt en kvalitativ metod.

2.2 Enkätkonstruktion

Vi ville göra en så kallad *tvärsnittssurvey*, det vill säga att vi med vår enkät frågar respondenterna vid ett tillfälle och försöker få en bild av hur deras livssituation ser ut just vid detta tillfälle.²⁰ Tillsammans konstruerades ett enkätformulär med frågor som skulle täcka frågeställningen, det vill säga hur mor- och farföräldrarnas livskvalitet påverkas av deras situation (Se bilaga 1). Våra frågeställningar handlar om ifall mor- och farföräldrarnas livskvalitet påverkas om det finns problematik med umgänget med sitt/sina barnbarn, i sådana fall hur. För att få en förståelse för problematiken ställde vi frågor utgående från vissa områden som vi upplevde hade relevans. Då vi inte kunde använda frågor från tidigare forskning var vi tvungna att försöka formulera egna frågor som ändå hade relevans för ämnet. Vi ville även fråga om andra faktorer än deras situation med barnbarnen då vi insåg att livskvaliteten kan påverkas även av andra orsaker. Begreppet välfärd är närbesläktat med begreppet livskvalitet.²¹

---

¹⁷ Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

¹⁸ Thurén, Torsten (2000): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber

¹⁹ Ibid.

²⁰ Svenning, Conny (2003): *Metodboken samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder I informationssamhället: källkritik på Internet*. Eslöv: Lorentz

²¹ Allardt, Erik (1980) *Att Ha Att Älska Att Vara - Om välfärd i Norden*, Lund: Argos Förlag AB

Statistiska Centralbyrån har definierat något som de kallar *välståndskomponenterna*.²² Även om vi inte använde oss av alla välfärdskomponenterna var det en inspiration till enkätformulärets frågor.

Enkätformuläret indelades i sex områden:

1. Bakgrund
2. Relation till barn och barnets partner
3. Umgänge med barnbarn
4. Påverkan av livskvalitet
5. Eventuella kontakter med myndigheter
6. Övrigt

Anledningen till varför dessa områden valdes var för att få en helhet om mor- och farföräldrarnas situation. Sammanlagt blev det 40 frågor, men flertalet av dessa var det kryssfrågor. Vissa av våra frågor var av retrospektiv art där vi frågar vad som tidigare hänt och hur detta påverkar deras nuvarande situation. Här fick respondenten själv bedöma genom att kryssa i det svar som stämmer bäst och/eller skriva det som passade.²³

2.2.1 Undersökningsurval

En viktig del för att ett resultat ska vara godkänt är att dess urval ska göras enligt en speciell urvalsmethodik. Det första är att välja ut en målpopulation. En målpopulation är den grupp man vill studera helt utan krav på att det ska vara verklighetsförankrat.²⁴ Undersökningen handlar om mor- och farföräldrars upplevelser av att inte ha ett väl fungerande umgänge med sitt/sina barnbarn. Helst av allt skulle vi vilja skicka ut enkäten till alla mor och farföräldrar som har denna problematik. Detta är dock inte praktiskt möjligt då det inte finns något register över mor- och farföräldrar som har problematik med sitt umgänge med sitt/sina barnbarn. Mörkertalet är därmed stort. Det som finns är de som frivilligt anmält sig som medlemmar i intresseorganisationer som är inriktade mot frågor som rör denna problematik, såsom ”Forum för mor- och farföräldrar”. Detta medförde att vi fick genomföra vår studie utan att ha någon kontrollgrupp att jämföra med, vi fick förlita oss på att medlemmarna i föreningen ville ställa upp. En kontrollgrupp skulle ha gjort undersökningen mer valid, då vi skulle ha haft jämförelsedata.²⁵

Urvalet av medlemmarna i föreningen gjordes av styrelseordförande Richard Lemón på uppdrag av styrelsen efter instruktioner från oss. Urvalet av medlemmarna som fick enkäten var genom ett obundet slumpmässigt urval. Om det i föreningen fanns medlemmar som tillhörde samma hushåll ströks alla utom en. Av dem som fanns kvar togs sedan ett slumpvis antal ut genom att var tredje medlem valdes ut. Detta gav underlaget till urvalet. Att urvalet görs på det här sättet, slumpvis, är viktigt för att

---

²² http://www.scb.se/templates/Product___12199.asp

²³ Svenning, Conny (2003): *Metodboken samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder i informationsområdet: källkritik på Internet*. Eslöv: Lorentz

²⁴ Ibid

²⁵ Ibid.

uppnå representativitet. Det ger oss ett mått på hur stor den osäkerheten i resultaten är utifrån urvalet, den så kallade inferensen.²⁶

I alla undersökningar som görs blir det nästan alltid ett bortfall så även i denna undersökning. Bortfallet är de som har fått undersökningen men av någon anledning inte genomfört den. Även de enkäter som kom in efter tiden gått ut räknade vi som bortfall.²⁷

I vårt fall så har föreningen "Forum för mor- och farföräldrar" även stödmedlemmar, individer som är med i föreningen men inte själva har någon erfarenhet av problematiken. Då det var omöjligt att urskilja vilka som var stödmedlemmar fanns ingen möjlighet att sortera bort dem innan enkäten skickades ut. Istället ställdes en första fråga i enkäten i fall respondenten är stödmedlem eller ej. Vid jakande svar ombads respondenten skicka tillbaka enkäten ofyllt. Vi skickade ut 69 stycken enkäter och utav dessa kom 57 stycken in i tid, 3 stycken kom in för sent och analyserades därmed inte. Av de 57 stycken som vi har med i vårt underlag kryssade 8 stycken i att de var stödmedlemmar och därmed inte skulle fylla i resterande del av enkäten och en person kryssade i att han/hon inte vill besvara enkäten. Därmed var det 48 stycken som ville delta och som kryssade i enkäten. Alla kryssade inte i alla frågor och det blev bortfall på några av frågorna. Dessa bortfall registrerades som "bortfall" i resultaten.

Vi skickade aldrig ut någon påminnelse om att de skulle besvara enkäten då det var omöjligt för oss att veta vilka som skickat in eller ej. Det är brukligt att vid postenkäter numrera dessa för att kunna härleda dessa till den som skall svara, men vi ansåg inte att detta skulle vara genomförbart då vi hade garanterat att man inte skulle kunna spåra svaren till en viss person.²⁸ Vi gjorde detta medvetet för att deltagarna skulle känna sig trygga och helt anonyma, då detta var viktigt eftersom det är en liten förening och resultatet skulle mynna ut i en skriftlig form som de senare skulle ta del av. De flesta enkäterna returnerades inom en vecka och då svarsunderlaget var högt (82,6 %), var vi mycket glada och nöjda över detta svarsresultat.

2.2.2 Genomförande

Inför C-uppsatsen läste Caterina Fathers en kurs på Psykologiska Institutionen i Göteborg med inriktning mot åldrandets psykologi. En av föreläsarna var Agneta Grimby som föreläste om sorg hos äldre bland annat sorgen hos dem som ej får träffa sina barnbarn.²⁹ Agneta Grimby påtalade även sin önskan att mer forskning skulle ske i ämnet. Caterina Fathers tog efter föreläsningen kontakt med Agneta Grimby via e-post angående om det fanns möjlighet att på C-uppsatsnivå genomföra en undersökning i ämnet. Agneta Grimby hänvisade till föreningen "Forum för mor- och farföräldrar". En kontakt etablerades med "Forum för mor- och farföräldrar" först via e-post, men senare per telefon. Elsie och Richard Lemón, styrelsemedlemmar i föreningen, gav en del tips på tankegångar och skickade hem en hel del artiklar som berörde föreningens arbete. Vi

---

²⁶ Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

²⁷ Ibid

²⁸ Svenning, Conny (2003): *Metodboken samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder I informationsamhället: källkritik på Internet*. Eslöv: Lorentz sid.223-224

²⁹ Föreläsning 070306, "Sorg i livets slutskede", Psykologiska institutionen Göteborg

fick ett förskrivet följebrev från föreningen där styrelseordförande Richard Lemón skrev om enkätundersökningen (Bilaga 3). Vi skrev även ett följebrev där det redovisades vad det var för undersökning och målet med denna, samt våra kontaktuppgifter. Dessa två följebrev samt enkäten skickades ut tillsammans med ett förfrankerat svarskuvert med ett slutdatum då enkäterna skulle vara oss tillbaks.

2.3 Praktiska hinder

Att få kontakt med mor- och farföräldrar som har en problematik i umgänget med sitt/sina barnbarn är svårt då ämnet verkar tabu att prata om. Vi ville ha ett stort underlag i studien och därmed skulle det hela vara ogenomförbart om inte vi fick tag i någon förening som stödjer medlemmar med denna problematik. Vid kontakt med föreningen ”Forum för mor- och farföräldrar” uppkom frågan om vi skulle genomföra en kvalitativ studie eller en kvantitativ. Då föreningens medlemmar är utspridda i hela Sverige är det svårt att genomföra en kvalitativ studie annat än per telefon. Ett stort urval önskades då varje medlem har olika orsaker till medlemskapet och med detta i åtanke bestämdes det att en kvantitativ studie var att föredra. Önskan bakom detta var även att få in ett material som gav oss ett bredare underlag för att se hur deras livskvalitet påverkades istället för att få ta del av några få medlemmars berättelser.

För att överhuvudtaget kunna genomföra enkätundersökningen i föreningen var vi tvungna att få föreningens godkännande samt att få ta del av adresserna till medlemmarna. Utan detta godkännande hade vi inte kunnat genomföra studien. Styrelseordförande Richard Lemón skickade över förklitrade adresslappar och Göteborgs Universitet stod för förfrankerade kuvert och svarskuvert.

Vårt stora problem var att få ihop en bra och genomtänkt enkät som skulle täcka in våra frågeställningar. Då vi inte visste hur stort svarsfrekvensen skulle vara eller om vår frågeställning överhuvudtaget skulle kunna gå att svaras på i enkätform, kände vi att det hela fick bära eller brista. Vi valde medvetet att ha en omfattande enkät för att gardera oss. Majoriteten av frågorna var av svarsalternativen av kryss-svar, medan några av frågorna lämnades som öppna svar. Problemet med dessa frågor blev att dessa öppna svar måste behandlas separat, då det blev svårt att analysera dessa med vad andra skrivit. Majoriteten av respondenterna valde även att förklara bredvid kryssalternativen varför de hade kryssat i frågan. Enkäterna var med andra ord så gott som fyllda med meningar och berättelser om mor- och farföräldrarnas situation. På kryssfrågorna valde vi att bortse från förklaringarna och bara använda oss av det som var i kryssat. Och på de frågor som var öppna valde vi slumpmässigt ut ett antal formulär som underlag och analyserade utefter detta underlag.³⁰

2.4 Tillvägagångssätt vid hantering

Enkätformulären skickades ut med förfrankerade returkuvert för att minska risken för bortfall och vi skrev dessutom i följebrevet ett slutdatum där de skulle vara oss tillhanda. Resultaten från enkätformulären bearbetades och därefter fördes resultaten in i dataprogrammet i SPSS för vidare analys. Svaren från kryssfrågornas kodades om till

---

³⁰ Svenning, Conny(2003): Metodboken samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder I informationssamhället: källkritik på Internet.

siffror och matades in i dataprogrammet. Svaren från de öppna frågorna hanterades genom att vi slumpvis valde ut några formulär och analyserade dessa.³¹

Vi har valt att presentera våra resultat sammanlänkade med en analys utifrån vår teoretiska ram. I presenteras resultaten för varje frågeområde enskilt och varje frågeområde avslutas med en analys av resultaten och dess betydelse för respondenternas livskvalitet. I ”4.8 Resultat och analys utifrån korstabeller” har vi valt ut sex frågor som vi ansåg relevanta och analyserade dessa i korstabeller för att se om det finns några statistiskt signifikanta samband. Frågorna redovisas i tabeller som följs av en teoretisk koppling som vi anser kan påverka respondenternas livskvalitet.

2.5 Etiska överväganden

Vi var medvetna om att vissa av frågorna kunde vara känsliga och styrelsen gav oss välvillig vägledning om vilka frågor som kunde vara lämpliga. Ett par av de frågor styrelsen föreslagit ansåg vi var för ledande för att uppfylla kraven på forskningsetiska principer. Därmed bestämdes att inte ta hänsyn till vägledningen, hur välvillig den än var, utan istället formulera våra frågor helt självständigt. Föreningens styrelseordförande Richard Lemón bifogade med enkätutskicket ett följebrev med där han informerade och uppmanade medlemmarna att besvara enkäten (Se Bilaga 2). Det bifogades även ett följebrev med vår beskrivning av enkätundersökningen (Se bilaga 3), dess frågeställningar och dess syfte och även en förklaring till ifyllandet, för att undvika missförstånd. Vi skrev att vi i vårt urval inte hade någon möjlighet att se vilka medlemmar som är stödmedlemmar och inte har självupplevda erfarenheter av problematiken. De medlemmar som var stödmedlemmar ombads att kryssa i rutan ”Stödmedlem” under första frågan och sedan återsända formuläret ofyllt. Det betonades dock att det var viktigt för vår studie att ändå få in så många enkäter som möjligt. Vi skrev även i följebrevet att vi kommer att följa de forskningsetiska principer som är antagna av humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Detta innebar att fyra huvudkrav efterföljdes i vår studie:

1. *Informationskravet* - de som deltar skall få information om uppsatsens syfte.³² Innan studien genomfördes skickades ett brev ut med ”Forum för mor- och föräldrar” som avsändare vilket informerade om vad studien handlade om och att den snart skulle genomföras. I samband med enkätutskicket bifogades två följebrev, ett från styrelsen för ”Forum för mor- och farföräldrar” samt ett från oss, vilka både informerade om vilka vi var och vad enkätens syfte var.

2. *Samtyckeskravet* - de som deltar har rätt själva att bestämma över sin medverkan och kan därmed avbryta sin medverkan utan negativa konsekvenser och påtryckning från vår sida.³³ I vår enkät har vi en kryssfråga som lyder ”Vill du besvara enkäten” där alternativen var ”ja” och ”nej”. Om de kryssar i rutan för ”nej” behöver de inte besvara enkäten.

---

³¹ Svenning, Conny (2003): Metodboken samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder I informationssamhället: källkritik på Internet.

³² Vetenskapsrådet: Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Elanders Gotab. ISBN: 91-7307-008-4

³³ Ibid

3. *Konfidentialitetskravet* - att vi skulle förvara uppgifterna på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem, och att alla uppgifter kommer att avrapporteras så att utomstående inte kommer att kunna identifiera enskilda människor.³⁴ De svar som returnerades kodades om i dataprogrammet SPSS för att avpersonifiera respondenterna. Med de inkomna svaren medföljde i flertalet fall personliga berättelser som föll utanför enkätens ram. Många uttryckte också en önskan om att inte vara anonyma. Även om majoriteten medvetet avsåg sig anonymitet vill vi dock ändå respektera konfidentialitetskravet för de återstående. Vi kommer att spara enkäterna på ett säkert sätt för att inte de inlämnade uppgifterna skall användas felaktigt.

4. *Nyttjandekravet* - de uppgifter som vi får in kommer endast att användas för forskningsändamål.³⁵ De besvarande enkäter med kommentarer som vi mottagit kommer endast att användas för vår specifika C-uppsats och inte till annat syfte. Resultatet kan dock komma att användas för eventuell framtida forskning eller dylikt.

2.6 Generaliserbarhet och validitet

En kvantitativ metod valdes eftersom det gav möjligheten att få kontakt med ett stort antal respondenter som var geografiskt spridna över hela Sverige.

Då livskvalitet är ett så pass brett område som har olika betydelser enligt olika teorier, valde vi att ha en bred utgångspunkt när vi sammanställde enkäten. Därmed blev det en enkät som omfattande flera områden.

Enkätens resultat gör inga anspråk på att de ikryssade svaren är mer sanna eller objektiva än några andra, men vi får ett mått på respondenternas egna upplevelser. Respondenternas upplevelser kodades sedan om till kvantitativa data. Detta betyder dock inte att vi kvantifierar respondenternas egenskaper, utan att svaren istället besvarar hur många som har en specifik egenskap, vilket betyder att det måste till en klassificering av grunddatan. Respondenterna måste ha liknande upplevelser och svara på liknade sätt (enligt de svarsalternativ som finns i enkäten) för att kunna delas upp i olika undergrupper. Är alla resultaten olika är de ointressant i statistisk mening.³⁶ Detta är enligt Stig Elofsson utgångspunkten när du använder kvantitativ metod och därmed också utgångspunkt i undersökningen.³⁷

Det föreslås att man skall använda samma frågor som använts i tidigare undersökningar när man genomför en kvantitativ undersökning för att undvika misstag när det gäller formulering av frågorna.³⁸ När det gäller vår frågeställning användes inte denna metod, då det finns för lite tidigare forskning med samma syfte och frågeställningar som denna undersökning efterfrågade. Däremot användes liknade frågor när det gäller frågorna om bakgrunden bland annat civilstånd och så vidare.

---

³⁴ Vetenskapsrådet: Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Elanders Gotab. ISBN: 91-7307-008-4

³⁵ Ibid.

³⁶ Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

³⁷ Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur, kapitel 4, *Kvantitativ metod-struktur och kreativitet* skrivet av Stig Elofsson

³⁸ Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Frågeställningarna som ställdes i syfte att ta reda på vilken bakgrund respondenterna har, såsom utbildning och sysselsättning, är faktorer som enligt tidigare forskning kan påverka livskvaliteten.³⁹

Vid utformningen av enkäten gavs flera förslag från styrelsen om vilka frågor vi skulle ha med. Eftersom de som arbetar inom organisationen är starkt engagerade har de därmed även en förförståelse av problemet som gjorde att en del av frågorna omedvetet blev ledande.⁴⁰ Därför valde vi efter noggrant övervägande att själva formulera frågorna och styra upplägget. Detta för att försäkra oss om att få en sann, ärlig bild av vad respondenten anser om sin situation, fritt från förförståelse. För att påverka respondenterna så lite som möjligt valde vi också att försöka utforma svarsalternativen till frågorna så nyanserat som möjligt.⁴¹

När vi inledde vårt C-uppsatsarbete hade vi flera uppslag till intressanta frågeställningar. Efter att ha genomfört enkäten och tagit del av de inkommande svaren insåg vi att flera av frågeställningarna inte var möjliga att svara på utifrån kraven på validitet och generaliserbarhet. Svårigheterna som uppkom kommer att redogöras senare i resultat och analysdelen.

I och med att uppgiften är en C-uppsats finns det endast ett limiterat utrymme. Ämnet vi valt är utforskat och därmed underlättade det när vi skulle välja våra frågeställningar. Vi valde att fokusera på de frågeställningar som vi ansåg relevanta för att besvara hur mor- och farföräldrars livskvalitet påverkas om umgänget med deras barnbarn inte är som de önskar.

---

³⁹ http://www.scb.se/templates/Product___12199.asp

⁴⁰ Svenning, Conny(2003): Metodboken samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder I informationssamhället: källkritik på Internet.

⁴¹ Ibid.

3. Teori

3.1 Teoretiska perspektiv på livskvalitet

Varför är då livskvalitet av relevans för undersökningen? Svaret är att livskvalitet är starkt sammanbundet med frågeställningar om vad som gör livet värt att leva. Detta är nog något som de flesta människor funderar över någon gång i livet. Vad som framkommer är ofta det som kallas livskvalitet. Det är också något som påverkar alla aspekter av våra liv, vårt handlande, våra önskningar med mera.

Vi utger oss inte för att mäta livskvalitet enligt de teorier vi valt, utan istället används de som en teoretisk referensram för vårt arbete. Vi är medvetna om för att kunna mäta livskvalitet enligt våra valda teorier, skulle det vara tvunget att fråga efter exakt dessa begrepp som teorierna baseras på. Att använda teorierna som teoretisk referensram innebär att de ger oss ett perspektiv på vårt resultat. Vi använder teorierna för att *förklara* våra resultat, inte mäta begreppen. Påpekas bör också att det är vår egna personliga tolkning av teorierna vi gör.

Vi har valt detta tillvägagångssätt med teoretiska referensramar då det finns så lite forskning som behandlar vår frågeställning. Vanligtvis när man gör en kvantitativ undersökning jämför man sina resultat med den tidigare forskningen kommit fram till. Detta hade vi av ovanstående orsak inte möjlighet till. På grund av detta blev vi tvungna att söka nya tillvägagångssätt och blev inspirerade av de omfattande teorier som fanns skrivet inom ämnet livskvalitet. Vi har valt att ge en generell bild av våra valda teorier, just eftersom de skall vara en referensram för vår uppsats, inte en måttstock.

Livskvalitet kan enligt Erik Allardt beskrivas som en av fyra komponenter som ingår i ”det goda samhället”.⁴² För att en människa ska uppleva (och ha rätt i) att den lever i ”det goda samhället” ska samhället uppvisa goda värden i fyra faktorer:

1. Levnadsnivå
2. Välfärd
3. Lycka
4. Livskvalitet⁴³

Livskvaliteten här ses främst som ett mått på hur personens behov av relationer till andra människor, samhället och naturen. Det är ett mått som både kan och bör studeras med objektiva metoder.⁴⁴

Det finns dock lika många definitioner på livskvalitet som det finns böcker skrivna i ämnet. Det vore omöjligt för oss, att i en så begränsad skrivelse som en C-uppsats redogöra för alla dessa teorier och åsikter. Därför har vi sållat hårt och valt ut ett fåtal som vi tycker har relevans för vår uppsats. De vi kommer att ta upp är *hedonismen, önskeuppfyllningsteorin, den objektivismiska pluralismen, Maslows behovstrappa, livskvalitet enligt Lars Tornstam samt Siri Naess teori om ”Quality of Life”*.

---

⁴² Allardt, Erik (1980) *Att Ha Att Älska Att Vara - Om välfärd i Norden*, Lund: Argos Förlag AB

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Allardt, Erik (1980) *Att Ha Att Älska Att Vara - Om välfärd i Norden*, Lund: Argos Förlag AB. sid. 23-24

3.2 Hedonismen

Bengt Brülde redogör i sin bok *”Teorier om livskvalitet”* (2003) för flera olika teorier om livskvalitet men Brülde talar också om livskvalitet ur ett större perspektiv.⁴⁵ Brülde uppfattar livskvalitet som en värdeterm. Det är ett sätt att mäta ifall en person lever ett liv som är bra för henne själv. Gör hon detta är livskvaliteten hög.⁴⁶ Ett exempel är hedonismen. Enligt Brülde finns tre huvudteorier om livskvalitet, den hedonistiska teorin, önskeuppfyllelsesteorin samt den objektivismiska pluralismen. Första teorin vi beskriver nedan är hedonismen.

Hedonism kommer från det grekiska ordet *hedone* vilket kan översättas med lustkänsla, njutning.⁴⁷ Inom hedonismen finns det två skolor som till viss del har olika svar på vad livskvalitet är för något, *den rena hedonistiska teorin* och *den modifierade hedonistiska teorin*. Båda teorierna anser att det bara är en persons upplevelser som har ett positivt eller negativt finalt värde för personen. Personens upplevelser är det som bestämmer dess livskvalitet. Denna tes är central och kallas *upplevelsekravet*⁴⁸. Detta är hedonismens kärna: *”Ingenting annat än behagliga eller obehagliga upplevelser kan vara finalt bra eller dåligt för en person.”*⁴⁹

Detta är både den rena hedonistiska teorin och den modifierade hedonistiska teorin överens om. De skiljer sig dock i flera andra områden. Den rena hedonistiska teorin anser att alla behagliga upplevelser är bra för personen medan alla obehagliga är dåliga. Inga andra variabler påverkar såsom om behagligheten är baserad på falska föreställningar. Enligt den rena hedonistiska teorin beror också (livskvalitets)värde på hur behaglig/obehaglig upplevelsen är. Ju behagligare en upplevelse är desto större betydelse har den för personens livskvalitet.⁵⁰ Brülde sammanfattar den rena hedonismens teori om hur du mäter livskvalitet så här: *”En persons livskvalitet vid en viss tidpunkt beror enbart på hur hon mår vid denna tidpunkt, dvs. hur mycket behag och obehag hon upplevt vid tidpunkten i fråga. Ju mer behag och mindre obehag, desto högre livskvalitet.”*⁵¹

Den modifierade hedonistiska teorin håller inte med om att en behaglig upplevelses positiva värde bara skulle bero på dess intensitet och styrka. Den modifierade hedonistiska teorin anser att även andra egenskaper en upplevelse har påverkar värdet. Behagliga upplevelser som genereras ur falska föreställningar har inte lika högt finalt värde. Dock behöver detta inte vara sant för negativa föreställningars finala värde.⁵² De finala värdena är något som är bra för individen som mål, istället för medel. Ett exempel på det är lycka; *”en persons livskvalitet beror på hur mycket positivt respektive negativt finalt värde hennes liv innehåller”*⁵³ Inom livskvalitetsteorierna beskrivs också instrumentella värden. Det som har instrumentellt värde för individen är saker som individen använder för att uppnå positiva saker ett exempel är pengar. De

---

⁴⁵ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Lübck, Poul (red.) (1997) *Filosoflexikonet* Stockholm: Bokförlaget Forum AB

⁴⁸ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

⁴⁹ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur s.32

⁵⁰ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

⁵¹ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur s.34

⁵² Ibid.

⁵³ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur s 10-11

instrumentella värdena är dock ingen garanti för livskvalitet, även om de kan hjälpa personen att uppnå livskvalitet, de är medel.

Såväl den rena hedonistiska teorin och den modifierade hedonistiska teorin anser att både behagliga och obehagliga upplevelser har många skepnader. Ofta är behag och obehag en känsla personen får. Vilka känslor är det som påverkar behag- eller obehagsupplevelserna och därmed livskvaliteten.

Enligt hedonisterna (båda inriktningarna) kan du dela upp känslorna i tre olika varianter;

1. *Kroppsliga förnimmelser* - kan vara både behagliga och obehagliga (så kallade plågsamma kroppsliga förnimmelser). De är saker en person kan känna/uppfatta med sina fem sinnen. Även sjukdomssymptom är kroppsliga förnimmelser.

2. *Emotioner* – beskrivs av Brülde som ”*Emotioner är intentionala mentala tillstånd som alltid är riktade mot objekt. Varje emotion har ett kognitivt innehåll om det objekt det är riktat mot.*”⁵⁴ Detta betyder att en persons uppfattning/ känsla (behaglig eller obehaglig) för något beror på hur personen uppfattar saken/objektet inte hur saken/objektet är i verkligheten/andra uppfattar den. Ett exempel från Brülde är när någon är upprymd för att personen tror att dens romantiska känslor är besvarade, eller när personen är nedstämd för att deras känslor inte är det. Vi anser att det är en emotion att må dåligt av att inte få träffa sina barnbarn.

3. *Stämningar* - Stämningar liknar emotioner på det sättet att de har ett kognitivt innehåll men det är inte orsakade av ett objekt. Det är när personen känner något (behagligt eller obehagligt) men inte kan peka på något speciellt som orsakat känslan.⁵⁵

3.3 Önskeuppfyllelseteorin

Precis som i fallet med hedonismen finns det flera olika inriktningar inom önskeuppfyllningsteorin. För att förstå dessa måste vi först redogöra vad de olika teorierna har gemensamt, vad som är önskeuppfyllelseteorins grundtanke. Denna är att det är finalt bra för en människa att få sina önskningar uppfyllda.⁵⁶ Till exempel, om en person har en stark önskan att få barnbarn och ha en god kontakt med dessa är det finalt bra för personen få barnbarn och ha en god kontakt med dessa.⁵⁷ Genom att det är finalt bra ger det ökad livskvalitet. Dessa önskningar ska vara något som personen önskar för sakens egen skull, inte som medel till något annat. Är önskningarna sådana kallas de *intrinsiskala*. Det som är finalt dåligt för personen (och därmed ger sänkt livskvalitet) är att få det som personen inte vill ha det. Detta kallas *aversionsuppfyllelser*. Det enda som ökar livskvaliteten (genom ett positivt finalt värde) är därmed att få sina intrinsiskala önskningar uppfyllda. På samma sätt är det enda sänker livskvaliteten (genom att ge negativt finalt värde) är att få sina aversioner uppfyllda.⁵⁸

---

⁵⁴ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet*. Lund: Studentlitteratur s.36

⁵⁵ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Gottfarb, Lillian (1993): ”*Vara med barnbarn*” Stockholm: Natur och Kultur

⁵⁸ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

För att ta reda på hur hög livskvalitet en person har vid en viss tidpunkt i sitt liv mäter man i hur hög grad personen fått sina önskningar respektive aversioner uppfyllda.⁵⁹

Ovanstående är som sagt alla önskeuppfyllelseteorier överens om, men på andra, viktiga punkter skiljer de sig åt. Till exempel *den obegränsade önskeuppfyllelseteorin* som anser att det alltid är bra för en person att få alla sina önskningar uppfyllda, och tvärt om när det gäller aversionerna. Ju starkare önskan är, desto högre livskvalitet (final värde) genom att den uppfylls. Det är bara styrkan som är av betydelse, inte några andra av önskan/aversionens egenskaper.⁶⁰

Sedan finns det de begränsade önskeuppfyllelseteorierna. Det finns ett flertal olika sådana såsom *objektorienterad teori*, *framgångsteorin* samt *rationalitetorienterad teori*. Gemensamt för dessa teorier är att det bara är de relevanta önskningarna/aversionerna som påverkar livskvaliteten (de finala värdena). Vad de tycker är relevant/irrelevanta önskningar/aversioner skiftar dock mellan de olika teorierna. Den objektorienterade teorin anser att det bara är önskningar som handlar om rätt sorts objekt som är relevanta. Framgångsteorin hävdar att det bara är önskningar om personens egna liv som påverkar. Den rationalitetorienterade teorin anser att det bara är rationella önskningar/aversioner som påverkar personens livskvalitet (finala värde) positivt eller negativt.⁶¹

3.4 Den objektivismiska pluralismen

Enligt Brülde beskrivs pluralisten av åsikten att det finns vissa saker som alla individers finala värde påverkas av, som är gemensamma. De finns medfödda i den mänskliga naturen. Då dessa saker påverkar det finala värdet positivt eller negativt påverkar det även livskvaliteten. Ju mer en individ har av de positiva värdena desto högre livskvalitet. Som nämnts tidigare anser den objektivismiska pluralisten att dessa värden hör till människans natur, de är oföränderliga. Olika saker anses vara objektiva och bra respektive dåliga för individen, oberoende av vad individen själv anser om saken.⁶² Brülde refererar till Parfits (1984) som ger exempel på olika objektiva saker. Givna exempel är; intima relationer till andra, familjebildning, meningsfull verksamhet, personlig utveckling, kunskap, moraliskt leverne samt verklighetskontakt. De flesta av dessa värden är av relationell eller extern natur.⁶³ Märk också att det är ett flertal saker som ger finalt värde, inte bara en sak. Detta är utmärkande för den objektivismiska pluralismen. Förutom att citera Parfits (1984) gör Brülde själv en (grov) sammanfattning av de vad de viktigaste objektivismiska pluralisterna (såsom Marx, Nagel, Aristoteles samt Maslow) ansåg var viktiga saker för en persons finala värde (och därmed personens livskvalitet).⁶⁴

---

⁵⁹ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Parfit, Derek (1984), *Reasons and Persons*, New York: Oxford University Press

⁶⁴ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

De är indelade i sju grupper:

1. *Verksamhet*. Med verksamhet menas vad vi gör, till exempel vad vi arbetar med. För att verksamheten ska få ett positivt finalt värde är det viktigt att individen känner en mening med det han/hon gör.

2. *Relationer*. Nästan alla pluralister sätter stort finalt värde till en individs relationer till andra. Familjer och vänner tillmäts stor betydelse. Vissa pluralister anser också att det är viktigt med samhälliga relationer, att individen genom sitt deltagande kan påverka samhället han/hon lever i.

3. *Upplevelser och andra mentala tillstånd*. Dessa är saker som ger njutning såsom en naturupplevelser eller en känsla av självrespekt.

4. *Verksamhetskontakt*. Det är viktigt för en individ att känna att hennes/hans upplevelser är autentiska, att individen delar den med andra individer i samhället.

5. *Hur man är och fungerar som person*. Detta är hur du som individ förhåller dig till olika saker. Ofta innefattar pluralisterna här olika moraliska aspekter.

6. *Personlig utveckling*. Betyder att individen har förmågan och tillfälle att förverkliga sig själv.

7. *Frihet och andra "potentialiteter"*. Det vill säga vilka möjligheter individen har.

De sju värdena är alla positiva finala värden, det vill säga värden som påverkar individens livskvalitet positivt. De flesta pluralister koncentrerar sig just på positiva värden, inte negativa. De negativa finala värdena blir oftast förbisedda av de objektivismiska pluralisterna men kan sammanfattas som om de positiva finala värdena inte uppfylls blir de negativa istället.⁶⁵

3.5 Maslows behovstrappa

Enligt Brülde hör Maslow till de objektivismiska pluralisterna vilket vi till viss del kan hålla med om. Vi anser dock att Maslow har så stor inverkan på livskvalitets forskning att han förtjänar en egen rubrik.⁶⁶

En av de mest kända teorierna, inte bara inom livskvalitets forskning, utan också inom psykologin är *Maslows behovstrappa*.⁶⁷ Denna har varit känd sedan 1960-talet och förklarar på ett enkelt sätt hur människans behov hänger samman. Maslow beskriver hur en persons behov skiftar i styrka beroende på situationen. Människor som inte har mat för dagen strävar efter att kunna tillfredställa behovet medan de flesta människor, till exempel i Sverige, inte behöver oroa sig för det på samma sätt. Det betyder dock inte att de är lyckligare, de personerna strävar kanske efter självförverkligande, vilket är den del av Maslows behovstrappa som bäst motsvarar livskvalitet.⁶⁸

---

⁶⁵ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet*. Lund: Studentlitteratur

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Levander, Martin (1995) *Psykologi* Stockholm: Natur & Kultur

⁶⁸ Ibid.

Alla trappstegen kan påverka lite, även de lägre basala behoven kan påverka livskvaliteten. Får en person inte mat eller trygghet kan det resultera i nedstämdhet eller oro. Personen kan tappa livslusten och därför sänka sina krav på en god livskvalitet, vilket kan resultera i att livskvaliteten sänks.

Enligt Maslows teori måste ett behov vara tillfredställt innan personen känner behovet av något annat. Behoven byggs sedan på, precis som en trappa. En person kan aldrig hoppa över ett trappsteg.

”*Fysiologiska behov*” är det första trappsteget och här finns de livsavgörande behoven såsom mat, att andas och sexualiteten.

”*Trygghets behov*” är det andra trappsteget och här finns såsom skydd, säkerhet och stabilitet. ”Trygghetsbehoven” handlar alltså främst om psykisk trygghet.

”*Kontaktbehov*” är det tredje trappsteget såsom gemenskap och kärlek. Efter personen fått gemenskap och kärlek kommer:

”*Behov av uppskattning*” som är det fjärde trappsteget. Detta är respekt från andra samt respekt för sig själv.

”*Självförverkligande*” är det femte och sista trappsteget. Då lever personen ut sina inneboende möjligheter.⁶⁹

3.6 Livskvalitet enligt Lars Tornstam.

Lars Tornstam skriver i sin bok om välbefinnande, något som vi har valt att jämställa med livskvalitet. Enligt Lars Tornstam (2005) har det länge varit den rådande uppfattningen bland forskare att en persons livskvalitet minskar med åldern.⁷⁰ Tornstam hävdar dock i sin forskning att så inte är fallet. Livskvalitet är något som är personligt, subjektivt, eftersom alla människor är olika. Enligt Tornstam finns det sex stycken determinanter som påverkar vårt sätt att hantera saker som händer oss. Genom att determinanterna påverkar hur vi hanterar livshändelser påverkar de även personens livskvalitet. Dessa sex determinanter är:

1. *Personlighet*, är en persons inre, den del som är opåverkad av yttre faktorer.
2. *Livsstil*, påverkar personen på det sättet att den som har haft en aktiv livsstil gärna vill fortsätta med det och tvärt om. Det är förändringen av livsstilen som sänker livskvaliteten, inte livsstilen i sig.
3. *Kontinuitet*, är en persons behov att behålla livet som det varit innan, få en känsla av sammanhang.
4. *Deprivation eller kontroll*, är som ”Livsstil” fast tvärt om. De personer som känner att de inte kunnat behålla den livsstil de valt får sämre livskvalitet.

---

⁶⁹Göthsson, Eva/Karlström, Elisabeth (2000): *Social omsorg*. Stockholm: Liber

⁷⁰Tornstam, Lars (2005): *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag, 7:e upplagan

5. *Inkongruenser*, är skillnaden mellan det personen vill och det den kan göra. Blir det stor differens mellan dessa blir livskvaliteten sänkt.

6. *Nätverkets och den sociala interaktionens kvalitet*, handlar som det märks i namnet om kvaliteten på en persons sociala liv.⁷¹ Kvaliteten beror enligt Tornstam på fyra faktorer: *täthet, homogenitet, multiplicitet* samt *ömsesidighet*. Dessa fyra faktorer påverkar som sagt kvaliteten på hela nätverket. Förutom detta, är det viktigt att det inom nätverket finns en så kallad förtrogen. En förtrogen är den som en person kan delge sina hemligheter och ha förtroende för.⁷²

3.7 Siri Naess teori om "Quality of Life"

Siri Naess är en av de mest kända, nordiska livskvalitets teoretiker/forskarna.⁷³ Naess uttalade syfte med sin forskning är att förstå vad det betyder för en person att ha det bra och att hitta en metod som kan mäta detta på ett tillfredställande sätt.⁷⁴ Naess antar att det som är väsentligt i livskvalitetens väsen är en psykologisk variabel. Det är en personlig upplevelse färgad av den personliga sfären. Detta betyder dock inte att den berörda personen själv ska bestämma variabler för forskningen om livskvalitet.⁷⁵ Det är forskarens uppgift att bestämma vad hög livskvalitet är, och därmed "*klargöra samband mellan objektiva livsvillkor och människornas livskvalitet.*"⁷⁶

För att en person ska ha räknas ha hög livskvalitet ställer Naess upp följande värdemässiga variabler. Ju mer en person "är" de olika variablerna, desto högre livskvalitet har personen. Personen:

1. "*Är aktiv*": känner lust att leva, är engagerad i något som personen anser är meningsfullt. Detta "något" har personen fått välja själv, utan inslag av tvång.
2. "*Har goda och mellanmännsliga relationer*": har minst en förtrogen som personen har förtroende för, känner grupptillhörighet.
3. "*Har självkänsla*": personen känner att den kan klara av saker genom sin egen kraft. Är nöjd med sig själv.
4. "*Har en grundstämning av glädje*": tycker till största delen att livet är tillfredställande och givande, har ingen tomhetskänsla.⁷⁷

---

⁷¹ Tornstam, Lars (2005): *Åldrandets socialpsykologi*". Stockholm: Nordstedts akademiska förlag, 7:e upplagan

⁷² Ibid

⁷³ Kajandi, Madis (1981): Livskvalitet – en litteraturstudie av livskvalitet som beteende-vetenskapligt begrepp samt ett förslag till definition. Uppsala: Psykologiska enheten, Forskningskliniken

⁷⁴ Naess, Siri (1987): *Quality of life research – Concepts, Methods and Applications*. Oslo: Institute of Applied Social Research.

⁷⁵ Ibid

⁷⁶ Kajandi, Madis (1981): Livskvalitet – en litteraturstudie av livskvalitet som beteende-vetenskapligt begrepp samt ett förslag till definition. Uppsala: Psykologiska enheten, Forskningskliniken

⁷⁷ Ibid.

4. Resultat och Analys

4.1 Inledning

Deltagandet i enkäten blev mycket stort och utav 69 stycken utsända enkäter returnerades 57 stycken, vilket gjorde att svarsfrekvensen var 82,6%. Vi fick även in tre stycken enkäter efter utsatt svarsdatum. Dessa tog vi inte med i undersökningen. Av de 57 stycken som returnerade enkätformuläret kryssade 8 respondenter i att de var stödmedlemmar och därmed lämnade resterande del av enkätformuläret ofyllt. En kryssade i att han/hon inte önskade delta i undersökningen och därmed blev det 48 stycken respondenter att ha med i vårt resultatunderlag och detta är cirka 70 % av dem som totalt frågades. Vi blev väldigt glada över att få in så pass många enkäter att ha som underlag för att bevara våra frågeställningar.

Enkäten bestod av 40 stycken frågor uppdelade i sex frågeområden: Bakgrund, Relation till barn och barnets partner, Umgänge med barnbarn, Påverkan av livskvalitet, Eventuella kontakter med myndigheter samt Övrigt.

Våra frågeställningar handlar om hur mor- och farföräldrarnas livskvalitet påverkas om det finns problematik med umgänget med sitt/sina barnbarn. För att få en förståelse för problematiken ställde vi frågor utgående från vissa områden som vi upplevde hade relevans. Då vi inte kunde använda frågor från tidigare forskning var vi tvungna att försöka formulera egna frågor som ändå hade relevans för ämnet. Vi ville även fråga om andra faktorer än deras situation med barnbarnen då vi insåg att livskvaliteten kan påverkas även av andra orsaker. Begreppet välfärd är närbesläktat med begreppet livskvalitet.⁷⁸ Statistiska Centralbyrån har definierat något som de kallar *välfärdskomponenterna*.⁷⁹ Även om vi inte använde oss av alla välfärdskomponenterna var det en inspiration till enkätformulärets frågor.

Vi försöker ta reda på detta genom att analysera begreppet livskvalitet enligt vår egen teoretiska referensram till vad resultatet från enkäten gett oss utifrån de olika frågeområdena. Respondenterna har kryssat i de svar som de anser beskriver deras nuvarande situation och vi undersöker faktorer som vi tror kan påverka deras livskvalitet och i så fall hur den påverkas.

Nedan kommer vi att redogöra resultaten i procent från enkäten indelat i olika kategorier. Kategorierna har vi valt för att kunna redovisa resultaten på ett lättförståligt och strukturerat sätt.

Då enkäten var omfattande valdes sex frågor ut som analyserades med frågan *"Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5 är "mycket god"?* Dessa korstabeller gjordes för att se om det finns några statistiskt signifikant samband och för att vi skulle få en förståelse och övergripelig bild av hur dessa påverkar varandra. Dessa tabeller är placerade under rubriken *"4.8 Resultat och analys utifrån korstabeller med inriktning på hur livskvaliteten påverkas"*. Vi analyserade även frågorna enskilt.

---

⁷⁸ Allardt, Erik (1980) Att Ha Att Älska Att Vara - Om välfärd i Norden, Lund: Argos Förlag AB

⁷⁹ http://www.scb.se/templates/Product___12199.asp

4.2 Andra allmänna eventuella faktorerers påverkan på respondenternas livskvalitet

ENKÄTRESULTAT	PROCENT	BORTFALL
1. Är Du som svarar		2
Mormor/farmor	77	
Morfar/farfar	21	
2. Hur gammal är Du?		2
51-70 år	71	
71-90 år	27	
3. Sysselsättning?		
Förvärvsarbete	16	
4. Vilken är Din högsta avslutade utbildning?		
Gymnasium	27	
Högskola/Universitet	46	
5. Är Du född i Sverige?		
Ja	87	
6. Civilstånd?		
Gift/ Sambo	51	
Änka/Änkling	12	
Särbo/ Ensamstående	37	
7. Boendesituation		2
Hyreslägenhet	17	
Bostadsrätt	33	
Villa	48	
8. Vilket passar bäst in på var Du bor?		2
Storstad/ Medelstor stad	69	
Småstad/Glesbygd	29	
9. Hur många barn har Du (även vuxna/över 18 år)?		2
1-2 barn	77	
3 barn eller fler	21	
10. Hur många barnbarn har Du (även vuxna/över 18 år)?		2
1-3 barnbarn	77	
4 barnbarn eller fler	21	
11. Hur gammalt/gamla är barnbarnet/en?		
Åldersintervall 0-25 år	Majoritet 11-16 år	

För att sammanfatta ovan kan vi urskilja att majoriteten av de svarande är kvinnor, mormor eller farmor. Majoriteten förvärvsarbetar inte, vilket ej är förvånande då de flesta (65 %) är över 61 år och den allmänna pensionsåldern i Sverige idag är 65 år. De flesta är födda i Sverige, bor i villa, i en storstad tillsammans med någon och är högtbildade. Av ovan redovisade resultat drar vi slutsatsen att majoriteten har en hög materiel levnadsnivå samt god välfärd. Cecilia Fagerströms skriver i sin slutsats i uppsatsen ”*Life Satisfaction and Feeling Hindered by Health Problems at 60 Years and Above*” att

tillgången på finansiella medel påverkar den äldre individens livskvalitet⁸⁰. Som tidigare nämnt verkar våra respondenter ha en relativt god levnadsnivå. Om respondenterna ändå upplever sig ha en dålig livskvalitet tror vi att det istället beror på andra påverkande faktorer i deras omgivning.

Huvuddelen av respondenterna har ett eller två barn. Lite mer än hälften har även ett till två barnbarn. Hur relationen är med dessa kommer vi att redogöra för i stycket nedan.

4.3 Relationers inverkan på respondenternas livskvalitet

ENKÄTRESULTAT	PROCENT	BORTFALL
12. Hur är relationen med Ditt/Dina barn?		2
Dålig med ett av barnen	56	
Dålig med fler	17	
Bara god/a relation/er	25	
13. Hur är relationen med Ditt/Dina barns partner?		6
Dålig med 1 barns partner	65	
Dålig med flera av barnens respektive partners	12	
Bara god/a relation/er	17	
14. Om Ditt barn och dess partner separerat, har Ditt barns före detta partner en ny partner?		23
Ja	25	
Nej	10	
Har ej separerat	42	
15. Om Du svarat ja på fråga 14, hur är Din relation till den nya partnern? (25 % svarade ja, se ovan)		8
God/ Likgiltig	67	
Sämre/ Dålig	25	
16. När blev Din relation till Ditt/Dina barn sämre? (Du kan ange fler alternativ)		21
När barnbarnet/en var _____ år gammal/gamla	Majoritet över 5 år	
Före barns giftermål eller liknande	4	
Efter barns giftermål eller liknande	19	
I samband med barnbarns födelse	6	
När mitt barn skilde sig	6	
I samband med att min son/dotter dog	13	
Annat	31	

De som besvarade frågan där de skulle ange när relationen till dess barn blev sämre, kunde de fylla i fler alternativ vid behov. Det som vi märkte var att de flesta som svarade förlorade kontakten när deras son/dotter dog. De flesta förlorade även kontakten med barnbarnen tidigt, vanligast förekommande var att barnbarnen var under fem år.

⁸⁰ Fagerström, Cecilia (2007) "Life Satisfaction and feeling hindered by health problems at 60 years and above" Publisher: Department of Health Sciences, Faculty of Medicine, Lund University, Sweden

När det gäller frågan ”Om Ditt barn och dess partner separerat, har Ditt barns före detta partner en ny partner?” svarade 77 procent av respondenterna, vilket ger ett bortfall på 23 procent. En möjlig förklaring till detta kan vara att respondenterna inte vet i fall den före detta partnern har någon ny partner. Detta var något som vi inte tog med i beräkningen när vi utformade enkäten. Något annat vi förbisåg var den möjliga betydelsen av vänner och bekanta och deras eventuella påverkan på livskvalitet.

Genom att analysera siffrorna förvisade i tabellen ovan kan vi utläsa att många respondenter har dåliga relationer till sina barn och/eller sitt barns partner.

Utifrån hur vi tolkat våra valda teorier om livskvalitet fann vi att alla, förutom hedonismen, nämner vikten av goda relationer och dess betydelse för att upprätthålla en god livskvalitet.

Utifrån hur vi utläser *Önskeuppfyllelseteorin* finner vi att livskvaliteten sänks när individens aversioner uppfylls.⁸¹ Vi tror att våra respondenter vill ha en god relation med sina barnbarn och möjligtvis också sina barn. Detta eftersom de är medlemmar i en förening som arbetar för mor- och farföräldrars rätt att träffa sina barn. Om vi använder önskeuppfyllningsteorin som en teoretisk referensram skulle det våra respondenter känner möjligtvis kunna jämföras med begreppet aversion. Aversionen skulle då vara att de inte får träffa sina barnbarn. En aversion, om en sådan finns, kan enligt teorin leda till sänkt livskvalitet.

Som vi tyder den *objektivismiska pluralismen* är det medfödda saker som påverkar livskvaliteten. De medfödda kvaliteterna kan vara av två typer, relationell eller extern. Relationell kvalitet handlar om vilka relationer individen har till andra såsom familjebildning. Ifall dessa relationer saknas eller är dåliga sänks livskvaliteten.⁸² Resultatet i vår undersökning visar att ett flertal mor- och farföräldrarna saknar en relation till sina barnbarn och har även dåliga relationer till sina barn.

Vi är medvetna om att vi inte kan dra paralleller mellan våra resultat och relationell kvalitet, då vår förståelse av begreppet är för grund samt våra frågor ej innehöll rätt variabler för att mäta begreppet. Dock visar relationell kvalitet att den objektivismiska pluralismen lägger vikt till relationer för individens livskvalitet. Våra respondenter saknar två viktiga relationer, den med sina barn och den med sina barnbarn.

Maslow talar också om vikten av goda relationer, främst i det tredje trappsteget, kontaktbehovet där det handlar om att känna kärlek och gemenskap. Vi tyder det som om individen har dåliga relationer med sin familj, en av de grupper som kan ge individen kärlek och gemenskap, är det möjligt att livskvaliteten sänks.⁸³ Som vi nämnt när vi diskuterade de andra teorierna visar vårt enkätresultat på att respondenterna har dåliga relationer med i alla fall delar av sin familj. En möjlighet är att respondentens ej får tillgång till all kärlek och gemenskap som de annars hade exponeras för. Detta kan enligt oss vara en faktor minska respondenternas livskvalitet.

Som vi uttyder *Lars Tornstam* finns det sex determinanter som avgör i fall en individ har en god livskvalitet eller inte. En av dessa är nätverkets och den sociala interaktionens kvalitet. Vår tolkning är att detta betyder att individens kvalitet på sina

---

⁸¹ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

⁸² Ibid.

⁸³ Göthsson, Eva/Karlström, Elisabeth (2000): *Social omsorg*. Stockholm: Liber

relationer i nätverket påverkar livskvaliteten. Har individen en dålig relation i nätverket kan det leda till sänkt livskvalitet.⁸⁴ Enkätresultatet visar att många av våra respondenter har minst en dålig relation i sitt nätverk. Det vi har frågat om i enkäten om respondenternas nätverk är bara deras relationer med familjemedlemmar, men med detta resultat finns det en möjlighet för att denna teoretiska ram kan ge oss en förståelse om påverkan på respondenternas livskvalitet.

Under rubriken ”*Andra allmänna eventuella faktorerers påverkan på respondenternas livskvalitet*” kan vi se att de flesta av våra respondenter har en god levnadsnivå. Vad resterande svar i enkäten kommer att påvisa kan vi inte förutsäga. Om svaren visar att respondenternas livskvalitet är påverkad i negativ riktning tror vi inte beror på en dålig levnadsnivå utan i stället får vi försöka söka andra förklaringar

Vi har i den här delen av uppsatsen undersökt respondenternas relationer. Många av respondenterna har dåliga relationer och vi tror att förklaringen kan finnas där.

4.4 Hur umgänget med barnbarn påverkar respondenternas livskvalitet

ENKÄTRESULTAT	PROCENT	BORTFALL
17. Har/hade Du någon konflikt med barnbarnens föräldrar?		
Ja	65	
Nej	35	
18. Vem/vilka anser Du är upphovet till konflikten?		10
Barnet	42	
Barnets make/maka	44	
Socialtjänsten	4	
19. Anser Du att orsaken Du angett i fråga 16 är orsaken till konflikten?		
Ja	70	
Nej	30	
20. Hur ofta träffar Du barnbarnen?		2
Flera gånger i veckan	2	
1 gång i veckan	2	
1 gång i månaden	6	
Mindre än en gång/månad	2	
Några gånger per år	17	
Aldrig	69	
21. Hur långt ifrån Dig bor de barnbarn som Du ej har kontakt med?		2
Närområdet (mindre än 10 mil)	61	
20-30 mil	13	
31-50 mil	8	
51-75 mil	4	
Över 75 mil men i Sverige	6	
I Norden	2	

⁸⁴ Tornstam, Lars (2005): *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag, 7:e upplagan

ENKÄTRESULTAT FORTSÄTTNING	PROCENT	BORTFALL
I övriga Europa	4	
Utanför Europa	0	
22. Vilken/Vilka av föräldrarna motsätter sig att Du umgås med barnbarnen?		4
Svärson	29	
Svärdotter	27	
Min son	10	
Min dotter	17	
Annan	13	
23. Upplever Du att föräldrarna genom att motsätta sig att Du får umgås fritt med barnbarnen vill uppnå fördelar?		8
Ja (Gå till fråga 24)	58	
Nej (Gå till fråga 25)	4	
Vet ej	30	
24. Vilka fördelar?		
Känslomässiga	52	
Ekonomiska	26	
Annat	22	

I fråga 17 kan vi utläsa att ca 2/3 delar av respondenterna har eller hade en konflikt med barnbarnens föräldrar. Cirka två tredjedelar av dem som har eller hade en konflikt med sina barnbarns föräldrar anser att det är barnens partner som är upphov till konflikten.

I fråga 20 undersöker vi hur ofta respondenterna träffar sina barnbarn. Ca 70 % av respondenterna träffar aldrig sina barnbarn och ytterligare cirka 20 % träffar sina barnbarn några gånger om året. En möjlig orsak till att respondenterna träffar sina barnbarn så sällan skulle kunna vara att barnbarnen bor långt borta. Enligt vår undersökning är detta inte fallet, då majoriteten av respondenterna bor 10 mil eller närmare sina barnbarn.

Som vi förstår *Siri Naess* teori är att det personliga nätverket samt den sociala interaktionen kvalitet är av stor vikt för en persons livskvalitet. Om denna interaktion inte finns, eller är påtvingat bristfällig blir resultatet för personen sämre livskvalitet.⁸⁵ Eftersom respondenterna är medlemmar i "Forum för mor- och farföräldern", en förening som arbetar för ett gott förhållande mellan den äldre generationen och barnbarnen, utgår vi från att respondenterna har en stark önskan att träffa sina barnbarn, oftare än vad de gör idag. Att respondenterna träffar sina barnbarn sällan är inte deras val. Utifrån vår uppfattning av deras nuvarande situation med umgänget med barnbarnen drar vi vissa paralleller mellan respondenternas situation och *Siri Naess* beskrivning av en påtvingat bristfällig relation och dess påverkan på deras livskvalitet.

⁸⁵ Kajandi, Madis (1981): Livskvalitet – en litteraturstudie av livskvalitet som beteende-vetenskapligt begrepp samt ett förslag till definition. Uppsala: Psykologiska enheten, Forskningskliniken

Även *Maslow* tar upp detta i sin teori och utifrån vårt perspektiv handlar Maslows tredje trappsteg om *kontaktbehovet* där gemenskap och kärlek ingår. Det fjärde steget är *behov av uppskattning* från andra.⁸⁶ Vi anser att enligt vår västerländska tradition är det hos familjen man söker gemenskap och kärlek, eftersom man har en kontakt med dessa genom hela sitt liv. Det är här man kan vara säker på att få uppskattning av andra även om man förlorar kontakten med andra. Vårt enkätresultat visar att många av våra respondenter har en konfliktfylld relation med minst en sina anhöriga. Oberoende om det är en eller flera av de anhöriga som respondenten har en konfliktfylld relation med tror vi att det är det ändå är en sorg som kan påverka livskvaliteten. Även om vi inte frågat uttryckligen om respondenternas familjers förhållande till gemenskap och kärlek inom familjen, kan vi urskilja vissa indikationer att relationerna till viss del saknar gemenskap och kärlek.

I fråga 23 där vi efterfrågade om respondenterna trodde att barnbarnens föräldrar motsatte sig umgänge för att vinna fördelar svarade 28 stycken ”Ja”. När vi i följande fråga ville undersöka vilka fördelar föräldrarna var ute efter fick vi 31 stycken svarande. Vi kan därmed inte använda svaren till att dra valida slutsatser, men vi ser dock en tendens att många respondenter upplever att barnbarnens föräldrar vill uppnå känslomässiga fördelar. Detta är ytterligare ett tecken att det är en konfliktfylld relation som vi tror kan påverka livskvaliteten hos respondenterna.

4.5 Respondenternas egen uppskattning av sin livskvalitet

ENKÄTRESULTAT	PROCENT	BORTFALL
25. Hur uppskattar Du Din livskvalitet på en skala 1 till fem om 1 är “mycket dålig” och 5 är “mycket god”?		2
1	31	
2	21	
3	25	
4	4	
5	17	
26. Känner Du att Din livskvalitet försämrats pga. svårigheterna att få träffa barnbarnen?		4
Ja	94	
Nej	2	
27. Om Ja, hur yttrar det sig? (Du kan ange fler alternativ)		
Sorg	92	
Saknad	94	
Sömnsvårigheter	73	
Vrede	48	
Nedstämdhet	79	
Hjärtbesvär	33	
Värk i kroppen	33	
Spänningstillstånd	46	
Annat: Här svarades bl. a depression, ångest	44	

⁸⁶ Göthsson, Eva/Karlström, Elisabeth (2000): *Social omsorg*. Stockholm: Liber

ENKÄTRESULTAT FORTSÄTTNING	PROCENT	BORTFALL
28. Hur ofta tänker Du på barnbarnen och umgängesproblematiken?		4
Varje dag	71	
Flera gånger i veckan	21	
Några gånger i månaden	4	
Mer sällan	0	
29. Känner Du skuld känslor för konflikten?		2
Ja	12	
Nej	73	

Ovanstående tabell redovisar svaren från våra respondenter på våra frågor av deras egen uppfattning av deras livskvalitet. Då vi ej har haft tillgång till någon referensgrupp har vi ingen möjlighet att jämföra hur åldergruppen i övrigt uppfattar sin livskvalitet. För att få en uppfattning om hur livskvalitet påverkas av problematiken med att inte få träffa sina barnbarn ställdes en följdfråga som löd: ”Känner Du att Din livskvalitet försämrats pga. svårigheterna att få träffa barnbarnen?”. Här konstateras det att majoriteten, anser att deras livskvalitet har försämrats på grund av svårigheterna att få träffa barnbarnen. Vår teori är att respondenternas egen uppskattning av sin livskvalitet, som är mycket låg, skulle vara högre om problematiken med barnbarnen inte förelåg.

I efterföljande fråga fick respondenterna, om de ansåg sig ha sänkt livskvalitet, svara på hur detta yttrar sig. De kunde välja mellan ett flertal alternativ och även kryssa i fler än ett alternativ.⁸⁷ Sorg och saknad var de vanligaste svaren. Saknad kände alla som besvarade frågan (94 %). Sorg kände alla utom en. Nedstämdhet och sömnsvårigheter upplevde även ett flertal. Ungefär hälften av respondenterna upplevde vrede och spänningstillstånd, ungefär lika många hade kryssat för alternativet ”Annat”, ett alternativ där de själva kunde skriva in. Respondenterna nämnde här bland annat depression, psykiska besvär samt stroke som huvudsakligen orsakats av situationen. Lika många respondenter hade hjärtbesvär som värk i kroppen, det vill säga 16 stycken. I fråga 28 frågade vi hur ofta de tänker på barnbarnen och umgängesproblematiken. De flesta svarade att de tänkte på den varje dag. Detta visar att umgängesproblematiken är en stor del av respondenternas vardag.

Majoriteten av respondenterna känner inte skuld känslor för konflikten. Denna frågeställning hade vi i fråga 29.

Enligt hur vi tolkar *hedonismen* är det individens egen uppfattning om sin livskvalitet och vad som påverkar den. Om respondenten anser att han eller hon har en dålig livskvalitet så har han eller hon det.⁸⁸ Som vi kan se i resultatet anser cirka en tredjedel av våra respondenter att de har en mycket dålig (1 på skalan) livskvalitet. Enligt vår uppfattning av hedonismen är det även individen som avgör om *vad* som försämrar hans livskvalitet samt hur det yttrar sig som stämmer. Alla respondenter utom en tycker att deras livskvalitet har försämrats på grund av svårigheterna med att träffa barnbarnen.

⁸⁷ http://www.agnetagrimby.se/OM_SORG%20.pdf

⁸⁸ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

En av *Siri Naess* värdemässiga variabler för att ha en god livskvalitet är att personen "Har en grundstämning av glädje".⁸⁹ Om alla våra respondenter svarar att de känner saknad och endast en skriver att han/hon inte känner sorg förmodar vi att de inte har en så kallad grundstämning av glädje. Deras livskvalitet kan därmed bli sänkt.

Hur ofta individen tänker på sin problematik påverkar livskvaliteten enligt *Önskeuppfyllelseteorin*. De aversioner som individen minst vill skall inträffa är de viktigaste för personens livskvalitet.⁹⁰ Om en individ tänker på en problematik varje dag anser vi att den borde vara av stor vikt för individen och därmed något som de inte önskar sig. Samtidigt visar resultaten att endast cirka en fjärdedel har skuld känslor för konflikten. Enligt *hedonismen* beror en persons livskvalitet på hur mycket behag samt obehag hon/han känt.⁹¹ Att känna skuld kan vara obehagligt. Utifrån hur vi läser hedonismen tror vi gissningsvis den resterande del av våra respondenter som känner skuld ha en sänkt livskvalitet. Majoriteten borde istället ha en höjd livskvalitet, men även andra faktorer kan påverka.

4.6 Myndighetskontakters påverkan på respondenternas uppskattning av sin livskvalitet

ENKÄTRESULTAT	PROCENT	BORTFALL
30. Har Du kännedom om den nya lagstiftningen i Föräldrabalken när det gäller barns rättighet av kontakt med mor- och farföräldrar?		4
Ja	86	
Nej	10	
31. Har Du haft kontakt med någon myndighet angående barnbarnen?		2
Ja (Gå till fråga 32)	55	
Nej (Gå till fråga 33)	35	
Inte varit aktuellt	8	
32. Vilken myndighet/er har Du varit i kontakt med?		
Socialtjänsten	88	
BUP	12	
33. Om Du svarat Nej på fråga 31; Skulle Du velat ha en sådan kontakt?		
Ja	53	
Nej	47	
34. Varför har Du inte tagit/inte velat ta kontakt med någon myndighet?		
Har inte behövt	9	
Har inte vetat om att man kunnat vända sig dit	24	
Har ingen ork/är för svag att möta myndigheter	0	
Annat	67	

⁸⁹ Kajandi, Madis (1981): Livskvalitet – en litteraturstudie av livskvalitet som beteende-vetenskapligt begrepp samt ett förslag till definition. Uppsala: Psykologiska enheten, Forskningskliniken

⁹⁰ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

⁹¹ Ibid.

ENKÄTRESULTAT FORTSÄTTNING	PROCENT	BORTFALL
<i>Frågorna 35-37 besvaras endast om Du haft kontakt med någon myndighet eller liknande</i>		
35. Har den myndighet Du haft kontakt med beaktat Dina önskemål om umgänge med barnbarn?		
Ja	31	
Nej	69	
36. Har Du varit aktuell som vårdnadshavare vid ett eventuellt omhändertagande?		
Ja	73	
Nej	3	
Har inte varit aktuell	24	
37. Upplevde Du den handläggare Du hade kontakt med hade kännedom om den nya lagstiftningen när det gäller barns behov av kontakt med mor- och farföräldrar?		8
Ja	15	
Nej	77	

Vi anser att våra resultat pekar på att mor- och farföräldrarna upplever att myndigheterna är dåligt pålästa och att de inte tar hänsyn till deras önskemål. Många känner sig maktlösa i förhållande till myndigheterna. Vi frågade de respondenter som ej hade tagit kontakt med myndigheterna om orsaken bakom. Några stycken förtydligade senare i slutet av enkäten, där respondenterna fick skriva fritt, att anledningen till att de ej tagit kontakt med myndigheterna var att de hade hört så mycket negativt från andra inom "Forum för mor- och farföräldrar". De kände att de inte var någon idé att prata med myndigheterna då de antagligen inte skulle ta hänsyn till deras situation. Ovanstående kommentarer stärker vår uppfattning om att mor- och farföräldrarna känner sig dåligt behandlade av myndigheterna samt maktlösa mot densamma. Detta anser vi är problematiskt då den enda rättsliga vägen mor- och farföräldrar kan gå är genom socialnämnden, den myndighet som ska föra deras talan.

Utifrån vår tolkning av *den objektivismiska pluralismen* är det inte bara relationer som påverkar individens livskvalitet. En annan del som vi tror kan ha betydelse är något som kallas "*Frihet och andra potentialiteter*", vilket är de möjligheter som en individ har, men också dess möjlighet att påverka sin situation.⁹² Vi tror att våra respondenter känner sig maktlösa i förhållande till myndigheterna. Vissa respondenter känner att det inte är någon idé att vända sig till myndigheterna överhuvudtaget när det gäller frågan om barnbarnen. Även om vår frågeställning inte frågar exakt efter frihet och andra potentialiteter menar vi att det kan dras vissa paralleller mellan vårt resultat och teorin. Detta indikerar att deras möjlighet att påverka sin situation är inskränkt trots att de har en laglig rätt, vilket vi tror i sin tur påverkar livskvaliteten

Lars Tornstams skriver om sex determinanter som påverkar en individs livskvalitet. En av denna är "*Inkongruenser*" och denna anser vi kunna ha relevans i vårt resonemang.

⁹² Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

”Inkongruenser” är, enligt Lars Tornstam, skillnaden mellan vad personen vill och vad den kan göra.⁹³ Våra respondenter vill ha kontakt med sina barnbarn men upplever samtidigt att de inte får den hjälp som de har rätt till från berörda myndigheter. Den maktlöshet och misstro de känner gentemot myndigheter är ett hinder i deras väg mot vad de vill uppnå; kontakt med barnbarnen. Enligt Lars Tornstam sänks livskvaliteten om det blir en stor differens mellan vad individen vill och vad den kan göra.⁹⁴ Våra resultat är ej tillräcklig uttömmande för att med säkerhet säga att det blir en stor differens, men vi anser dock att vi kan visa på en differens. Därmed borde våra respondenter livskvalitet vara sänkt.

4.7 Hur kontakten med andra med samma problematik kan påverka respondenternas livskvalitet

ENKÄTRESULTAT	PROCENT	BORTFALL
40. Känns det som ett stöd att genom föreningen ha möjlighet att träffa/lära känna andra i samma situation?		4
Ja	77	
Nej	19	

I fråga 38 efterfrågade vi varför respondenterna blev medlem i föreningen ”Forum för mor- och farföräldrar” och i fråga 39 efterfrågades hur de fick reda på att föreningen fanns. I dessa frågor lämnades ett öppet svarsalternativ där respondenterna själva kunde fylla i. Ett flertal skrev att de gick med i föreningen för att få träffa andra i liknande situation och att få hjälp och stöd. Genom bland annat tidningsartiklar, radioprogram samt via information på Internet hade medlemmarna fått kännedom om föreningen.

Vi anser att en av de viktigaste uppgifterna för en förening är att vara till hjälp och stöd för sina medlemmar, speciellt ”Forum för mor- och farföräldrar” som började som en samtalsgrupp. En förening där man kan möta likasinnade kan ha betydelse för individens livskvalitet. Enligt *den objektivismiska pluralismen* finns det flera saker som är viktiga för en persons livskvalitet och dessa är indelade i sju grupper. Två av grupperna anser vi ha relevans här, dels första gruppen *verksamhet* samt fjärde gruppen *verksamhetskontakt*. Den första gruppen (verksamhet) handlar om vad vi sysselsätter oss med på dagarna, till exempel vad vi arbetar med. För att detta skall påverka livskvaliteten i positiv riktning är det viktigt att individen känner en mening i det hon eller han gör.⁹⁵ Den fjärde gruppen (verksamhetskontakt) handlar om att individen kan spegla sina upplevelser hos andra. Få bekräftat av andra att dess upplevelser är riktiga, att han/hon inte är ensam.⁹⁶

När vi läser *Siri Naess* uppfattar vi som att hon beskriver vikten av att individen känner grupptillhörighet. Grupptillhörighet är en av beståndsdelarna i variabeln ”Har goda

⁹³ Tornstam, Lars (2005): *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag, 7:e upplagan

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur

⁹⁶ Ibid.

mellanmännsliga relationer". "Har goda mellanmännsliga relationer" är en av variablerna för en god livskvalitet.⁹⁷ En annan Siri Naess variabler för hög livskvalitet är variabeln "Är aktiv" som vi ser som sammankopplad med engagemang. En individ bör vara engagerad i något som personen anser vara meningsfullt för att personen ska få en hög livskvalitet.⁹⁸ Från början var föreningen ett sätt för mor- och farföräldrar med liknande problematik att mötas och utbyta erfarenheter.⁹⁹ Enligt oss visar resultaten på att föreningen lyckas bra, 37 stycken av 46 stycken respondenter ansåg att de kändes som ett stöd att genom föreningen ha möjlighet att träffa/lära känna andra i samma situation. Vi anser att detta indikerar att livskvaliteten borde vara högre hos respondenterna än om föreningen inte fanns.

Tidigare frågor i enkäten gav svar som tyder på ett starkt engagemang i frågan kring umgänge med barnbarnen. Härifrån drar vi slutsatsen att de personer som arbetar inom föreningen är starkt engagerade i frågan. Viktigt är också att man ser resultat och ett exempel på detta är vårdnadsproposition som gick genom 1 juli 2006, där barnets rätt till umgänge med bland annat sina mor- eller farföräldrar stärktes.¹⁰⁰ Engagemanget tyder på att de ser en mening i sitt arbete, och de resultat de fått fram borde stärka denna känsla. Känslan av mening med arbetet borde öka livskvaliteten för de engagerade individerna.

4.8 Resultat och analys utifrån korstabeller med inriktning på hur livskvaliteten uppskattas

Då enkäten var omfattande valdes sex frågor ut som analyserades i korstabeller för att se om det finns några statistiskt signifikanta samband mellan variablerna. Vi valde just dessa frågor som vi personligen ansågs ha relevans för våra frågeställningar. De frågor som valdes var:

- Hur ofta träffar du barnbarnen?
- Känner Du att Din livskvalitet försämrats pga. svårigheterna att få träffa barnbarnen?
- Hur ofta tänker Du på barnbarnen och umgängesproblematiken?
- Hur är relationen till Ditt/Dina barn?
- Känns det som ett stöd att genom föreningen ha möjlighet att träffa/lära känna andra i samma situation?
- Hur påverkar mor- och farföräldrars eventuella kontakter med myndigheter angående barnbarnen deras uppskattning av sin livskvalitet?

---

⁹⁷ Kajandi, Madis (1981): Livskvalitet – en litteraturstudie av livskvalitet som beteende-vetenskapligt begrepp samt ett förslag till definition. Uppsala: Psykologiska enheten, Forsningskliniken

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=531&a=240421&maNo=0>

¹⁰⁰ Gregor, Torkel (2007) *Sveriges rikes lag*, Stockholm, Norstedts förlag AB

Ovanstående frågeställningar analyserades var för sig tillsammans med frågan "Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5 är "mycket god"?".

Nedan redovisas dessa i korstabeller, det vill säga två frågeställningars resultat sammanförs för att se om det finns något samband.¹⁰¹ Utifrån resultaten som våra två variabler ger utläses Chi-squarevärdet. Om Chi-squarevärdet är under 0,05 betyder det att det finns ett statistiskt samband mellan våra valda variabler.¹⁰²

4.8.1. Korstabell 1. Resultatet från frågan "Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5 är "mycket god"? analyserades med resultatet från frågan " Hur ofta träffar du barnbarnen?" Resultatet redovisas i procent.

BORTFALL:2	<i>"Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5 är "mycket god"?"</i>				
<i>"Hur ofta träffar du barnbarnen?"</i>	1	2	3	4	5
Flera ggr i veckan	2	0	0	0	0
1 gång i veckan	0	2	0	0	0
1 gång i månaden	0	0	2	2	2
Mindre än en gång/mån	0	0	2	0	0
Några gånger per år	4	0	9	0	4
Aldrig	25	21	13	2	11
Totalt	31	23	25	4	17

I våra respondenters enkätsvar på fråga 17 redovisas hur ofta respondenterna träffar sina barnbarn. Resultatet visar att en klar majoritet aldrig träffar sina barnbarn, samt att 8 stycken endast träffar sitt/sina barnbarn ett par gånger per år. Sammanlagt 41 stycken av 47 stycken respondenter träffar mycket sällan sitt/sina barnbarn. I tidigare forskning redogjorde vi för Agneta Grimby's forskning kring sorg bland äldre. Denna påvisar bland annat att det allra mest sorgsamma är att inte få träffa sina barnbarn.¹⁰³ När vi analyserade fråga 17 till 24 ("Umgänge med barnbarn") borde mor- och farföräldrarnas livskvalitet sänkas då de inte får träffa sina barnbarn i den utsträckningen som önskar. Utifrån hur vi har utläst vår teoretiska referensram är vår hypotes att mor- och farföräldrarnas livskvalitet stämmer detta. För att undersöka i fall detta stämde samkörde vi "Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5

¹⁰¹ Eliasson, Annika (2006) *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur

¹⁰² Körner, Svante/Wahlgren, Lars (2002): *Praktisk statistik*. Lund: Studentlitteratur

¹⁰³ Grimby, Agneta/Grimby, Gunnar(2001): *Åldrandets villkor*. Lund: Studentlitteratur

är "mycket god" och "Hur ofta träffar Du barnbarnen". Vi vill se om det finns något statistiskt samband mellan hur mor- och farföräldrars upplever sin livskvalitet och hur ofta de träffar sina barnbarn.

Om vi uppmärksammar Chi-squarevärdet i tabell 2, även kallad x-2 värde, ser vi att den är 0,297. Chi-squarevärde bygger på en jämförelse mellan observerad fördelning och en teoretisk fördelning.¹⁰⁴ Chi-squarevärdet måste vara under 0,05 för att resultatet skall bevisa ett statistiskt samband. Dock vill vi påpeka det höga Chi-squarevärdet inte betyder att det inte finns något samband då resultatet bland annat kan påverkas av antalet celler tabellen har. Ju fler celler desto högre blir Chi-squarevärdet. För att kontrollera detta testade vi att samköra vissa svarsalternativ för att få ner antalet celler. Våra resultat fick fortfarande Chi-squarevärden över 0,05.¹⁰⁵

En annan förklaring till varför Chi-squarevärdet är för högt är att vi har för få respondenter. Kanske skulle resultatet ha blivit annorlunda om vi haft ett större antal respondenter. Som skrivet ovan är Chi-squarevärdet ovanför för högt för att bevisa ett statistiskt samband, men detta bevisar *inte* att det inte finns något samband. Det kan fortfarande finnas ett samband. Detta samband tycker vi att vi anar i frågorna var och en för sig.

I vårt sökande efter fler förklaringar valde vi att göra en korstabell där vi efterfrågar ett eventuellt samband mellan hur respondenterna uppskattar sin livskvalitet och om de känner att deras livskvalitet har försämrats på grund av svårigheterna med inte få träffa sina barnbarn. Resultatet redovisas i tabell 4.8.2.

---

¹⁰⁴ Svenning, Conny(2003): Metodboken samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder I informationssamhället: källkritik på Internet. Eslöv: Lorentz

¹⁰⁵ Ibid.

4.8.2. Korstabell 2. Resultatet från frågan "Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5 är "mycket god"?" analyserades med resultatet från frågan "Känner Du att Din livskvalitet försämrats pga. svårigheterna att få träffa barnbarnen?" Resultatet redovisas i procent.

BORTFALL: 4	<i>"Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5 är "mycket god"?"</i>				
	1	2	3	4	5
<i>"Känner Du att Din livskvalitet försämrats pga. svårigheterna att få träffa barnbarnen?"</i>					
Ja	33	22	26	4	13
Nej	0	0	0	0	2
Totalt	33	22	26	4	13

Resultatet påvisar även här att vårt Chi-squarevärde 0,223 är för högt, över 0,05, för att några statistiska samband. Vår första reflektion angående detta var misstro, eftersom 45 stycken av respondenterna i fråga 26 ("Känner Du att Din livskvalitet försämrats pga. svårigheterna att få träffa barnbarnen?") har kryssat i "Ja" som svar. Endast en kryssade i "Nej". Samma orsaker som beskrivits i förgående tabell kan ha relevans här. Precis i tabellen ovan samkörde vi svarsalternativen, men Chi-squarevärdet var fortfarande för högt.

Att två av våra tabeller har haft för höga Chi-squarevärden skapar ett antal nya frågor. Vad ska vi sätta mest tilltro till? Respondenternas egna uppgifter om att denna situation påverkar deras livskvalitet eller ett resultat som inte bevisar detta samband. Frågorna var och en för sig indikerar ett svar, tillsammans indikerar det ett annat. Vi kan inte avgöra utifrån våra uppgifter vilka som är de sanna .

En svår övervägning för oss speciellt då 8 respondenter av respondenterna kryssade i "5" ("mycket god livskvalitet") i fråga 25. Varför fyller de i ett högt värde i fall deras livskvalitet har försämrats? Denna fråga har vi tyvärr inget svar på.

4.8.3. Korstabell 3. Resultatet från frågan ”Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är ”mycket dåligt” och 5 är ”mycket god”?” analyserades med resultatet från frågan ”Hur ofta tänker Du på barnbarnen och umgängesproblematiken?” Resultatet redovisas i procent.

BORTFALL: 4	”Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är ”mycket dåligt” och 5 är ”mycket god”?”				
	1	2	3	4	5
”Hur ofta tänker Du på barnbarnen och umgängesproblematiken?”					
Varje dag	29	22	11	4	9
Flera gånger i veckan	4	0	15	0	2
Några gånger i månaden	0	0	0	0	4
Mer sällan					
Totalt	33	22	26	4	15

I korstabell 4 har vi undersökt sambandet mellan hur respondenterna uppskattar sin livskvalitet med hur ofta de tänker på problematiken. Utifrån respondenternas svar i fråga 28 förmodar vi att respondenternas tankar kretsar mycket kring barnbarnen och vår hypotes är att det påverkar hur de uppskattar sin livskvalitet? Att mor- och farföräldrarna ofta tänker på problematiken tycker vi tyder på att de inte får träffa barnbarnen i den utsträckning som de önskar. Självklart kan en mor- eller farförälder utan problematiken tänka på sitt barnbarn varje dag men om vi sätter resultaten denna fråga i samband med resultaten på andra frågor härleder vi resultaten till problematiken. Vår hypotes är att det borde vara extra påfrestande att tänka på barnbarnen ofta om man förnekas att träffa dem.

Vi vill här använda *Lars Tornstam* och hans teori som teoretisk referensram för att kunna förklara vår korstabells resultat. Som vi förstår ställer Lars Tornstam upp sex determinanter som påverkar livskvaliteten. En av dem kallas *Inkongruenser* och är skillnaden mellan vad personen vill och vad den kan göra. Om det finns en differens mellan dessa två sänks livskvaliteten.¹⁰⁶ Vår resultat visar att respondenterna vill träffa sina barnbarn, men det finns en problematik med umgänget vilket leder till mycket tankar kring detta.

I Tabell 3 finner vi att Chi-squarevärdet är 0,001 det vill säga inom den godkända gränsen för vad som räknas som ett statistiskt samband. Här bekräftas att respondenternas uppskattning av sin livskvalitet är påverkad av problematiken.

Vi observerade i fråga 12 att ett flertal av respondenterna hade dåliga relationer med ett eller flera av sina barn. Vi uppmärksammade också att många respondenter

¹⁰⁶ Tornstam, Lars (2005): *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag, 7:e upplagan

uppskattning av sin livskvalitet var låg. Vi beslutade att samköra dessa två variabler för att se i fall att de påverkade varandra. Resultatet visas i följande frågeställning.

4.8.4 Korstabell 4. Resultatet från frågan "Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5 är "mycket god"?" analyserades med resultatet från frågan "Hur är relationen till Ditt/Dina barn?" Resultatet redovisas i procent.

BORTFALL:2	"Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är "mycket dåligt" och 5 är "mycket god"?"				
	1	2	3	4	5
"Hur är relationen till Ditt/Dina barn?"					
Dåligt med ett av barnen	20	11	17	2	9
Dålig med fler	0	4	6	2	4
Bara god/a relationer	13	6	2	0	4
Totalt:	33	21	25	4	17

Chi-Squarevärdet i tabell 4 är 0,411 vilket är för stort bevisa att resultatet har ett statistiskt samband. Orsakerna kan vara flera, vilket vi redogjort för i ovanstående tabeller. Även här samkörde vi flera variabler till ett fåtal för att undersöka om det påverkade Chi-Squarevärdet men resultaten var likartade.

Detta fann vi förvånande då vi uppfattade det som ett flertal av de teorier som vi valt som teoretisk referensram betonar vikten av goda relationer för att få och bibehålla en god livskvalitet. *Den objektivismiska pluralismen* anser till och med att relationernas påverkan på livskvaliteten är medfödda. Om en individ har dåliga relationer är deras reaktion en sänkt livskvalitet.¹⁰⁷ Ett flertal av våra respondenter har dåliga relationer med sina barn, men det finns som sagt inget statistiskt samband mellan dåliga relationer och uppfattad sämre livskvalitet enligt tabell 7. Våra resultat motsäger därmed denna teori.

Maslow har byggt sin teori på trappsteg. Varje individ måste vara klar med ett trappsteg för att kunna ta steget upp till nästa. Det tredje trappsteget är att känna kärlek och gemenskap. Dåliga relationer gör att individen känner mindre kärlek och gemenskap, och stagnerar på trappsteg tre. Då individen stagnerar har han/hon inte chans att nå sin fulla potential och får därmed sänkt livskvalitet.¹⁰⁸ Om vi studerar Tabell 7 och Tabell 8 märker vi att teorin inte stämmer.

¹⁰⁷ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet*. Lund: Studentlitteratur

¹⁰⁸ Levander, Martin (1995) *Psykologi* Stockholm: Natur & Kultur

Vi anser att *Siri Naess* teori om livskvalitet motsäger våra resultat . Enligt Naess är det viktigt att individen har goda mellanmänskliga relationer. Har individen inte detta sänks livskvaliteten.¹⁰⁹ Tabell 7 och Tabell 8 visar dock att det inte finns något statistiskt samband mellan variablerna.

En möjlig orsak skulle kunna vara att våra respondenter har många bra relationer med andra än sina barn, till exempel make/maka/sambo/partner då 32 respondenter i fråga 6 svarade att de hade make/maka/sambo eller partner. Dessa andra bra relationer kanske väger upp den dåliga relation de har till sina barn och därmed sänks inte livskvaliteten. Vi kan konstatera att *Lars Tornstam* tar upp detta i sin teori.¹¹⁰ Lars Tornstam skriver om nätverk. Istället för att koncentrera oss på vilken skada en dålig relation kan göra på nätverket (och därmed livskvaliteten) kanske vi ska koncentrera oss på vilken nytta de andra relationerna i nätverket gör? Inriktningen beror på hur vi väljer att tolka teorin. Tolkar vi som om Lars Tornstam menar hela nätverket får vi en möjlig förklaring till varför Chi-Square värdet inte visar på något samband.

4.8.5 Korstabell 5. Resultatet från frågan ”Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är ”mycket dåligt” och 5 är ”mycket god”?” analyserades med resultatet från frågan ”Känns det som ett stöd att genom föreningen ha möjlighet att träffa/lära känna andra i samma situation?” Resultatet redovisas i procent.

BORTFALL: 4	”Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är ”mycket dåligt” och 5 är ”mycket god”?”				
”Känns det som ett stöd att genom föreningen ha möjlighet att träffa/lära känna andra i samma situation?”	1	2	3	4	5
Ja	34	13	17	4	13
Nej	2	4	9	0	4
Totalt	36	17	26	4	17

I Tabell 5 har vi undersökt i fall det finns något statistiskt samband mellan respondenternas uppskattning av sin livskvalitet (Fråga 25) och om det känns som ett stöd att genom föreningen ha möjlighet att träffa/lära känna andra i samma situation. Vi ville undersöka detta samband eftersom vi 37 respondenter svarade att de hade ”Ja” på fråga 40. Enligt *den objektivismiska teorin* är det viktigt för en individs livskvalitet att

¹⁰⁹ Naess, Siri (1987): *Quality of life research – Concepts, Methods and Applications*. Oslo: Institute of Applied Social Research.

¹¹⁰ Tornstam, Lars (2005): *Åldrandets socialpsykologi*”. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag, 7:e upplagan

vara engagerad i något som är viktigt för individen samt sysselsätta sig med något som individen anser är meningsfullt. Detta kan höja en individs livskvalitet.¹¹¹

Vi tycker även att *Siri Naess* teori har relevans här då Naess enligt oss beskriver hur viktigt det är för en individ att kunna få bekräftat av andra att individens uppfattning av verkligheten är sann. Detta kallas verksamhetskontakt. Även grupptillhörighet anses viktigt för att höja livskvaliteten.¹¹²

Utifrån ovanstående resonemang förväntade vi oss att resultatet av de som svarat ”Ja” på fråga 40 skulle uppfatta sin livskvalitet högre än de som svarat ”Nej”. Detta stämde dock ej. Även Chi-Squarevärdet är för högt 0, 401 för att resultatet ska vara statistiskt validt.

Återigen märker vi att våra förväntade resultat inte stämmer.

4.8.6 Korstabell 6. Resultatet från frågan ”Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är ”mycket dåligt” och 5 är ”mycket god”?” analyserades med resultatet från frågan ”Har den myndighet Du haft kontakt med beaktat Dina önskemål om umgänge med barnbarn?”

BORTFALL: 2 ”Har den myndighet Du haft kontakt med beaktat Dina önskemål om umgänge med barnbarn?”	Hur uppskattar du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är ”mycket dåligt” och 5 är ”mycket god”?”				
	1	2	3	4	5
Ja	23	9	13	0	11
Nej	4	11	13	2	6
Inte varit aktuellt	4	2	0	2	0
Totalt	31	22	26	4	17

Vår hypotes när vi börjar undersöka denna fråga är att de som svarade ”Ja” på frågan ”Har du haft kontakt med någon myndighet angående barnbarnen” skulle ha en högre livskvalitet än de som svarat ”Nej”. Vår tanke är att de respondenter som haft kontakt med myndighet förhoppningsvis känner att de kan förändra sin nuvarande situation.

¹¹¹ Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet*. Lund: Studentlitteratur

¹¹² Kajandi, Madis (1981): *Livskvalitet – en litteraturstudie av livskvalitet som beteende-vetenskapligt begrepp samt ett förslag till definition*. Uppsala: Psykologiska enheten, Forskningskliniken

Som vi kan utläsa i tabell 4.8.6 har de respondenter som svarar ”Ja” på frågan om de varit i kontakt med myndigheter angående barnbarnen, uppskattar 32 % sin livskvalitet till 1 eller 2. Detta innebär att de uppskattar sin livskvalitet lågt då 1 och 2 ligger i den nedre delen av vår skala. 15 % av de respondenter som svarade ”Nej” uppskattade sin livskvalitet mellan 1 och 2. Det är mer än dubbelt så många som svarat ”Ja” som uppskattar sin livskvalitet lågt.

Tvärt emot vår hypotes trodde upplever klart fler som haft kontakt med myndigheter angående barnbarnen låg livskvalitet. Vårt Chi-squarevärde var dessutom för högt, 0,144, vilket betyder att vi inte kan bevisa ett statistiskt samband.

Vi kan dock tänka oss flera orsaker till att de som svarade ”Ja” har uppskattat sin livskvalitet lågt, bland annat att respondenterna kan ha fått ett dåligt bemötande av myndigheter och att myndigheterna inte beaktat deras önskemål. Om upplevelsen av myndigheterna varit negativ kan det även påverka livskvaliteten i negativ riktning.

5. Slutdiskussion

Enkätsvaren resulterade i en del reflektioner hos oss. Vi vill i denna diskussion sammanställa det som vi upplevde som det viktigaste.

I de enskilda frågorna använde vi oss av teoretiska referensramar för att undersöka om våra respondenters svar tydde på att de hade en sänkt livskvalitet. Dock ska de bara ses som något som gav oss idéer och inspiration .

Att genomföra studien en kvantitativt tycker vi fungerade väl och svarsunderlaget var stort. Respondenterna var engagerade och majoriteten av dem skrev även vid sidan av kryssalternativen för att tydliggöra vad de menade. Vi valde att bara ta med det som var i kryssat för överskådlighetens skull. Valet av kvantitativ metod gav ett stort underlag men hade nackdelen att förståelsen för den enskilde respondenten blev mera grund. Om vi istället hade valt en kvalitativ studie hade vi fått en ökad förståelse för den enskilda individens historia men mindre för hela gruppen. Notera är att alla respondenter har olika bakgrundshistorier vilket kunde ha lett till att vi fått ett urval som inte är representativt för gruppen. Med detta i åtanke valde vi en kvantitativ metod.

När vi läste de enskilda enkätsvaren framkom det att problematiken runt umgänget med barnbarnen var något som genomsyrade respondenternas liv. I svaren kunde vi utläsa en viss desperation. Exempelvis skriver en respondent ”*Jag var i desperat behov att få hjälp*” i delen kompletterande synpunkter, där de fritt kunde skriva egna kommentarer angående situationen med barnbarnen. Även när vi i de fasta frågorna bad respondenterna uppskatta sin livskvalitet var det en majoritet som svarade att den var ”dålig” eller ”mycket dålig”.

Vi konstaterade att respondenterna hade sänkt livskvalitet, men vad var den bakomliggande orsaken till detta? Var det umgängesproblematiken? Vi började vårt sökande efter svar genom att undersöka om det fanns ett samband var mellan livskvaliteten och umgängesproblematiken. Efter enkätsvaren förväntade vi oss att se ett samband mellan respondenternas uppfattning av livskvalitet och hur ofta de fick träffa barnbarnen. Det är också något vi kan utläsa från de kommentarer som vissa av respondenterna har lämnat på raderna för kompletterande synpunkter: ”*Går sedan flera år regelbundet hos psykolog för att bearbeta min sorg och min saknad*”, ”*jag vill bara gråta*” är två av flera . Alla respondenterna i vår undersökning skrev något på kompletterande synpunkter eller på något annat ställe i enkäten. Vi hade därför ett många kommentarer att välja i mellan. Med de ovanstående två, liksom med resterade kommentarer i slutdiskussionen, har vi valt kommentarer som vi tycker är representativa för de flesta av respondenterna.

Genom att göra en korstabell ville vi se om umgängesproblematiken var en bakomliggande orsak till att respondenterna uppskattade sin livskvalitet lågt. Dock kunde vi inte bevisa något statistiskt signifikant samband. Fyra av fem undersökta frågeställningar gav liknade svar, det enda bevisbara statistiskt signifikanta sambandet var att hur ofta respondenterna tänkte på umgängesproblematiken med barnbarnen påverkade livskvaliteten. Detta var inte det som vi förväntade oss med tanke på de svar respondenterna gett i de enskilda frågorna. Vi har svårt att ge någon bra förklaring till varför. Eftersom det inte fanns någon tidigare forskning som tar upp samma problematik som vår undersökning fanns ingen möjlighet att söka tidigare resultat. Vi

märker att det behövs och krävs mer forskning inom området. Kanske kan andra intresserade .

Det märktes att studien väckte starka känslor hos respondenterna.. Många av respondenterna var positiva till att vi ville belysa deras situation och de hade en stor önskan att få berätta sin historia. ”*Tack för att ni uppmärksammar vår problematik*”, ”*tack för att ni gör detta*” var skrivna kommentarer vi fick från respondenterna. Vi blev också uppmanade av ett flertal att ringa eller ta kontakt med dem, vilket vi avböjde då det inte fanns möjlighet att inom uppsatsens ramar till att göra det. Ett flertal påtalade även hur svårt det var att berätta för omgivningen, då denna oftast skuldbelagde. En respondent skriver: ”*Det var nästan aldrig någon som talade om dessa konflikter när det hände mig. Det är mycket tabu för oss.*”. Många respondenter berättade också om den negativa respons de fått av berörda myndigheter och till viss del allmänheten. Ett flertal skrev att de var missnöjda med hur myndigheterna har hanterat situationen. Kommentarer kring detta var exempelvis ”*Inte fått några upplysningar från BUP om hur man ska agera, när jag sökte hjälp för att diskutera problemet.*”, ”*...socialen kränker människor...*”, ”*Socialkontorets handläggare i dylika ärenden saknar HELT kompetens...*”, ”*...mina kontakter med BUP har varit helt värdelösa ...*” Våra tankar kring detta är att även myndigheterna har ett ansvar om det finns en problematik, och se till att alla berörda parter kommer till tals. I vår undersökning svarar 77 % av de respondenter som varit i kontakt med myndigheter att den handläggare de hade haft kontakt med saknade kännedom om den nya lagstiftningen. Kanske skulle detta kunna undersökas vidare.

Det har varit en väldigt intressant och lärorik upplevelse att göra denna uppsats. Att få ta del av respondenterna berättelser om en problematik som varit ny för oss har gett oss nya perspektiv. Gruppen av människor med denna problematik är större än vad man tror, ändå har det länge varit tabu att tala om frågan. Vi hoppas att vår uppsats kan vara en början till en ökad öppenhet inom denna fråga.

Referenser

Böcker:

- Allardt, Erik (1980) *Att Ha Att Älska Att Vara- Om väldfärd i Norden*”, Lund: Argos Förlag AB
- Bernler, Gunnar/Johnsson, Lisbeth (2005): *Teori för psykosocialt arbete*. Falköping: Natur&Kultur
- Brülde, Bengt (2003): *Teorier om livskvalitet* Lund: Studentlitteratur
- Eliasson, Annika (2006) *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur
- Gottfarb, Lillian (1993): *Vara med barnbarn*. Stockholm: Natur&Kultur
- Gregor, Torkel (2007) *Sveriges rikes lag* , Stockholm, Norstedts förlag AB
- Grimby, Agneta/Grimby, Gunnar(2001): *Åldrandets villkor*. Lund: Studentlitteratur
- Göthson, Eva/Karlström, Elisabeth (2000): *Social omsorg*. Stockholm: Liber
- Kajandi, Madis (1981): *Livskvalitet – en litteraturstudie av livskvalitet som beteendevetenskapligt begrepp samt ett förslag till definition*. Uppsala: Psykologiska enheten, Forskningskliniken
- Körner, Svante/Wahlgren, Lars (2002): *Praktisk statistik*. Lund: Studentlitteratur
- Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Levander, Martin (1995) *Psykologi* Stockholm: Natur & Kultur
- Lübck, Poul(red.) (1997) *Filosoflexikonet* Stockholm: Bokförlaget Forum AB
- Naess, Siri (1987): *Quality of life research – Concepts, Methods and Applications*. Oslo: Institute of Applied Social Research.
- Parfit, Derek (1984): *Reasons and Persons, New York: Oxford University Press*
- Svenning, Conny(2003): *Metodboken samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder I informationsamhället: källkritik på Internet*. Eslöv: Lorentz
- Thurén, Torsten (2000): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber
- Tornstam,Lars (2005): *Åldrandets socialpsykologi*”. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag, 7:e upplagan

Vejde, Olle (2007): *Minilagbok för pensionärer – gamla är unga som blivit äldre*. Morgongåva: Hallvigs Reklam AB

Övrigt:

Internet:

www.google.se 070904

www.scholar.google.com 070904

www.aldrecentrum.se/upload/Hälsa/pdf/kapitel8%20i%20Social%20rapport%202006.pdf

http://www.scb.se/templates/Product___12199.asp (levnadsundersökningar)

http://www.agnetagrimby.se/OM_SORG%20.pdf

Rapporter:

Fagerström, Cecilia (2007) "*Life Satisfaction and feeling hindered by health problems at 60 years and above*" Publisher: Department of Health Sciences, Faculty of Medicine, Lund University, Sweden

Ramirez Barranti, Chrystal C. (Jul. 1985); "*The Grandparent/Grandchild Relationship: Family Resource in an Era of Voluntary Bonds*" , **Family Relations**, Vol. 34, No. 3, pp. 343-352, doi:10.2307/583572

Vetenskapsrådet: *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab. ISBN: 91-7307-008-4

Föreläsningar:

Föreläsning 070306, "*Sorg i livets slutskede*", Psykologiska institutionen Göteborg

Bilaga 1

ENKÄTFORMULÄR

Vill Du besvara enkäten?

Ja

Nej

Om nej, var vänligen skicka in enkäten i det förfrankerade kuvertet.

BAKGRUND

1. Är Du som svarar

Mormor/farmor

Morfar/farfar?

Stödmedlem (avsluta enkäten och skicka in den i det förfrankerade kuvertet)

2. Hur gammal är Du?

_____ år

3. Sysselsättning?

Förvärvsarbetande

Ej förvärvsarbetande

4. Vilken är Din högsta avslutade utbildning?

Folkskola/Grundskola

Gymnasium

Högskola/Universitet

5. Är Du född i Sverige?

Ja

Nej

6. Civilstånd?

Gift

Sambo

- Änka/Änkling
Särbo
Ensamstående

7. Boendesituation

- Hyseslägenhet
Bostadsrätt
Villa

8. Vilket passar bäst in på var Du bor?

- Storstad
Medelstor stad
Småstad
Glesbyggd

9. Hur många barn har Du (även vuxna/över 18 år)?

- 1 barn
2 barn
3 barn
4 barn eller fler

10. Hur många barnbarn har Du (även vuxna/över 18 år)?

- 1 barnbarn
2 barnbarn
3 barnbarn
4 barnbarn
5 barnbarn
6 eller fler barnbarn

11. Hur gammalt/gamla är barnbarnet/en?

_____ år

RELATION TILL BARN OCH BARNETS PARTNER

12. Hur är relationen med Ditt/ Dina barn?

- Dålig med 1 av barnen
- Dålig med fler
- Bara god/a relation/er

13. Hur är relationen med Ditt/Dina barns partner?

- Dålig med 1 barns partner
- Dålig med flera av barnens respektive partners
- Bara god/a relation/er

14. Om Ditt barn och dess partner separerat, har Ditt barns före detta partner en ny partner?

- Ja
- Nej
- Har ej separerat

15. Om Du har svarat Ja på fråga 14, hur är Din relation till den nya partnern?

- God
- Likgiltig
- Sämre
- Dålig

16. När blev Din relation till Ditt/Dina barn sämre? (Du kan ange fler alternativ)

- När barnbarnet/en var ____ år gammal/gamla
- Före barns giftomål eller liknande
- Efter barns giftomål eller liknande
- I samband med barnbarns födelse
- När mitt barn skilde sig
- I samband med att min son/dotter dog
- Annat _____

UMGÄNGE MED BARNBARN

17. Har/hade Du någon konflikt med barnbarnens föräldrar?

Ja
Nej

18. Vem/Vilka anser Du är upphovet till konflikten?

Barnets (fyll i lämpligt alternativ) _____

19. Anser Du att orsaken Du angett i fråga 16 är orsaken till konflikten?

Ja
Nej

20. Hur ofta träffar Du barnbarnen?

Flera gånger i veckan
1 gång i veckan
1 gång i månaden
Mindre än en gång mån
Några gånger per år
Aldrig

21. Hur långt ifrån Dig bor de barnbarn som Du ej har kontakt med?

Närområdet (mindre än 10 mil)
20-30 mil
31-50 mil
51-75 mil
Över 75 mil men i Sverige
I Norden
I övriga Europa
Utanför Europa

22. Vilken/vilka av föräldrarna motsätter sig att Du umgås med barnbarnen?

Svärson
Svärdotter
Min son
Mitt dotter
Annan _____

23. Upplever Du att föräldrarna genom att motsätta sig att Du får umgås fritt med barnbarnen vill uppnå fördelar?

- Ja (Gå till fråga 24)
Nej (Gå till fråga 25)
Vet ej

24. Vilka fördelar?

- Känslomässiga
Ekonomiska
Annat _____

PÅVERKAN PÅ LIVSKVALITET

25. Hur uppskattar Du Din livskvalitet på en skala 1 till 5 om 1 är ”mycket dålig” och 5 är ”mycket god”?

- 1
2
3
4
5

26. Känner Du att Din livskvalitet försämrats pga. svårigheterna att få träffa barnbarnen?

- Ja
Nej

27. Om Ja, hur yttrar det sig? (Du kan ange fler alternativ)

- Sorg
Saknad
Sömnsvårigheter
Vrede
Nedstämdhet
Hjärtbesvär
Värk i kroppen
Spänningstillstånd
Annat _____

28. Hur ofta tänker Du på barnbarnen och umgängesproblematiken?

- Varje dag
Flera gånger i veckan
Några gånger i månaden
Mer sällan

29. Känner Du skuld känslor för konflikten?

- Ja
Nej

EVENTUELLA KONTAKTER MED MYNDIGHETER

30. Har Du kännedom om den nya lagstiftningen i Föräldrabalken när det gäller barns rättighet av kontakt med mor- och farföräldrar?

- Ja
Nej

31. Har Du haft kontakt med någon myndighet angående barnbarnen?

- Ja (gå till fråga 32)
Nej (gå till fråga 33)
Inte varit aktuellt

32. Vilken myndighet/er har du varit i kontakt med?

_____

33. Om Du svarat Nej på fråga 31; Skulle Du velat ha en sådan kontakt?

- Ja (gå till fråga 34)
Nej

34. Varför har Du inte tagit/inte velat ta kontakt med någon myndighet?

- Har inte behövt
Har inte vetat om att man kunnat vända sig dit
Har ingen ork/är för svag att möta myndigheter
Annat _____

Frågorna 35 – 37 besvaras endast om Du haft kontakt med någon myndighet eller liknande

35. Har den myndighet Du haft kontakt med beaktat Dina önskemål om umgänge med barnbarn?

ja
nej

36. Har Du varit aktuell som vårdnadshavare vid ett eventuellt omhändertagande?

Ja
Nej
Har inte varit aktuellt

37. Upplevde Du den handläggare Du hade kontakt med hade kännedom om den nya lagstiftningen när det gäller barns behov av kontakt med mor- och farföräldrar?

Ja
Nej

ÖVRIGT

38. Varför blev Du medlem i Forum För Mor- och Farföräldrar (FMF)?

---

39. Hur fick Du reda på att FMF fanns?

---

40. Känns det som ett stöd att genom föreningen ha möjlighet att träffa/lära känna andra i samma situation?

Ja
Nej

**Nedan kan du komplettera med synpunkter eller åsikter som Du inte kunnat föra fram i tidigare i enkäten.
(Fortsätt gärna på baksidan vid behov av mer skrivutrymme)**

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Bilaga 2

ENKÄT BLAND FMF:S MEDLEMMAR

Caterina Fathers skall göra en C-uppsats vid Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete och har vid kontakter med FMF visat intresse för relationerna mellan mor- och farföräldrar och barnbarn samt hur den nya lagstiftningen fungerar. Vi har i samråd utformat bifogade frågeformulär som vi uppmanar Dig att besvara.

DU HAR FULL GARANTI FÖR ANONYMITET

Urvalet av medlemmar som får enkäten är ett obundet slumpmässigt urval. Urvalet har gjorts från FMF:s av medlemsförteckning av Richard Lemón på uppdrag av styrelsen efter instruktioner från Göteborgs universitet. Enkäten görs helt anonymt vilket innebär att varken Caterina eller någon annan kan spåra svaren till någon person. Ur undersökningssynpunkt medför detta problem eftersom eventuellt bortfall inte kan spåras och alltså inte följas upp.

Om det skall bli en bra undersökning är helt beroende av att alla medlemmar som fått enkäten svarar. Har Du synpunkter på enkäten eller inte kan eller vill svara på frågorna kan Du förutom att ringa till Caterina eller hennes handledare Siv Hansson även ringa till Richard Lemón XX-XXXXXX eller XXXX-XXXXXX

FORUM FÖR MOR- OCH FARFÖRÄLDRAR

Richard Lemón
Ordförande

Bilaga 3

Institutionen för socialt arbete

Göteborgs universitet

Vi heter Caterina Fathers och Caroline Stråle Svensson och vi läser sista terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet. I vår utbildning ingår avslutningsvis att skriva en C-uppsats kring ett ämne som intresserar oss. Vi har valt att undersöka hur mor-/farföräldrars livskvalitet påverkas om de inte får träffa sina barnbarn. Vi har delat upp enkäten i ett antal ämnesområden då det är en bred frågeställning. Det är av stor vikt att Du besvarar frågorna inom alla ämnesområden för vi ska kunna få en helhet. Flertalet av frågorna är av multisvars där Du väljer ett eller flera alternativ beroende på frågeställningen. På några frågor finns även ett öppet svarsalternativ där vi vill att Du svarar så kort och koncist det är möjligt, vi platsbrist var vänlig använd baksidan. När Du fyllt i enkäten var vänlig att skicka in enkätformuläret i det bifogade, förfrankade och adresserade svarskuvertet.

Svaret måste vara oss tillhanda den 18 juni 2007.

Denna enkät riktar sig endast emot medlemmar i Forum för mor- och farföräldrar som inte får träffa sina barnbarn. Vi har i vårt urval ingen möjlighet att se vilka medlemmar som är stödmedlemmar och inte har självupplevda erfarenheter av problematiken. På grund av detta ber vi Er som är stödmedlemmar att kryssa i rutan "Stödmedlem" under Fråga 1 och sedan återsänder resten av enkätformuläret ofyllt. Det är dock mycket viktigt att vi får in enkäterna även från Er stödmedlemmar av forskningstekniska skäl.

Efter färdigställandet av C-uppsatsen kommer exemplar att finnas tillgängliga för läsning hos Forum för mor- och farföräldrar.

Vi är medvetna om att vissa av frågorna kan vara känsliga men vi kommer att följa de forskningsetiska principer som är antagna av humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Detta innebär att vi följer fyra huvudkrav. Dessa är:

- **Informationskravet** de som deltar ska få information om uppsatsens syfte.
- **Samtyckeskravet**- de som deltar har rätt själva bestämma över sin medverkan och kan avbryta sin medverkan utan negativa konsekvenser och påtryckning från vår sida.
- **Konfidentialitetskravet**- vi kommer att förvara uppgifterna på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem, och alla uppgifter kommer att avrapporteras så att utomstående inte kommer att kunna identifiera enskilda människor.
- **Nyttjandekravet**- de uppgifter som vi får in kommer endast att användas för forskningsändamål.

Om Du har några frågor är de välkommen att kontakta någon av oss.

Uppsatsförfattare

Caterina Fathers

XXXX-XXXXXX

Caroline Stråle Svensson

XXXX-XXXXXX

Handledare

Siv Hansson

XXX-XXXXXXX